

Venla Toivanen

EU JA AFRIKKA – KOHTI VAHVAA KUMPPANUUTTA?

Teoriaohjaava sisällönanalyysi vuoden 2020 EU:n Afrikka-
strategiasta

TIIVISTELMÄ

Venla Toivanen: EU JA AFRIKKA – KOHTI VAHVAA KUMPPANUUTTA? Teoriaohjaava sisällönanalyysi vuoden 2020 EU:n Afrikka-strategiasta
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Politiikan tutkimus, kansainvälinen politiikka
Huhtikuu 2021

Tutkielmani tarkoituksena on saavuttaa laaja yleiskuva Euroopan unionin (EU) ja Afrikan maiden välisistä suhteista sekä niiden mahdollisesta kehityskulusta ja ymmärtää suhteissa vaikuttavia tekijöitä. Afrikan ja EU:n jäsenmaiden väliset suhteet ovat pitkäaikaiset ja monimutkaiset muun muassa siirtomaahistorian vuoksi. Tutkielmani tutkimuskysymys on, millaiseksi ja millaisten tekijöiden ohjaamana EU:n ja Afrikan maiden välinen yhteistyö muotoutuu Euroopan komission sekä Euroopan unionin ulkoasioiden ja turvallisuuspolitiikan korkean edustajan esittämän tiedonannon valossa.

Tiedonanto on lähtökohta EU:n ja Afrikan yhteiselle tulevalle strategialle. Strategian ja Cotonan sopimuksen avulla säännellään EU:n ja Afrikan välisiä suhteita. Tutkielmassa käytän menetelmänä teoriaohjaavaa sisällönanalyysia, jossa tarkoituksena on löytää tutkitusta tekstistä merkityksiä ja luoda uusia näkökulmia tutkimuskohteesta yhdistämällä aineistoa sekä teorioista saatavia valmiita malleja. Teoriat toimivat tutkielmassani vain apuvälineinä, ja olen valinnut käytettävät teoriat niiden aineistoon soveltuvuuden mukaan. Käyttämäni teoriat ovat uskolonialismi, tasa-arvo, geopolitiikka, realistinen ja liberalistinen koulukunta, kestävä kehitys, uudet turvallisuusuhat sekä EU:n perusarvot.

Afrikan maat ja EU tulevat todennäköisesti tekemään yhteistyötä tulevaisuudessakin, varsinkin keskinäisriippuvuuden vuoksi. Tiedonannon perusteella yhteistyöalueina ovat ainakin seuraavat teemat: talous ja kauppa, turvallisuus ja rauha, ilmasto ja ympäristö, digitalisaatio, maahanmuutto sekä arvokysymykset. Edellä mainitut yhteistyöalueet toistuvat myös kirjallisuudessa ja Afrikan sekä EU:n intresseissä. Afrikan maiden ja EU-maiden välillä on hieman erimielisyyttä yhteistyön vahvuudesta ja siitä, kuinka näitä edelle mainittuja yhteistyöalueita ryhdytään toteuttamaan. Nämä seikat tarkentuvat todennäköisesti niin tulevassa yhteisessä strategiassa kuin käytännön toimissa. EU:n puolelta yhteistyötä ohjaavat valta, EU:n perusarvot, turvallisuuskysymykset, usko molempia hyödyttävästä yhteistyöstä sekä suhteiden vanhat ongelmat. Julkisesti EU haluaa näyttäytyä normatiivisena globaalina valtana. Vaikka tiedonanto heijastaa muutosta suhteissa, on täysin tasa-arvoiseen kumppanuuteen vielä matkaa. Ennakkoehdona tällaiselle kumppanuudelle on, että Afrikan eri toimijoiden ja kansalaisten intressit otettaisiin tulevaisuudessa paremmin huomioon. Tuleva yhteistyö on kuitenkin riippuvainen siitä, millaiseksi EU:n jäsenmaat ja Afrikan maat sen konkreettisesti tekevät. Tärkeää olisi, että yhteistyö johtaisi Afrikan maiden ja EU:n kansalaisten hyvinvointiin, vastatessaan samalla globaaleihin uhkiin ja yhdenvertaisuuden haasteisiin.

Avainsanat: Yhteistyö, EU:n Afrikka-strategia, intressit, tulevaisuus, tasa-arvo

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	1
2. EU:N JA AFRIKAN SUHTEET – NYT JA ENNEN	4
2.1. EU:n jäsenmaiden ja Afrikan maiden suhteiden historiaa	4
2.2. Nykyiset suhteet Afrikan maiden ja EU:n välillä.....	6
3. TUTKIMUSMENETELMÄ JA AINEISTO	10
3.1. Teoriaohjaava sisällönanalyysi	10
3.2. Euroopan komission ja EU:n korkean edustajan tiedonanto	11
3.3. Analyysissa käytettävät teoriat ja käsitteet	13
4. ANALYYSI	18
4.1. Teoriassa itsenäinen, käytännössä riippuvainen	18
4.2. Intressien tasa-arvoinen huomioiminen	20
4.3. Yhteistyön geopoliittiset merkitykset	22
4.4. Realistisia intressejä ja toimivaa yhteistyötä	23
4.5. Liberalistiset näkemykset edistyksestä ja taloudesta.....	23
4.6. Kestävää kehitystä?	25
4.7. Tavoitteena rauha ja turvallisuus.....	25
4.8. Lähtökohtana Euroopan unionin perusarvot.....	26
4.9. Suhteisiin vaikuttavat tekijät ja suhteiden kehitys tiedonannon pohjalta	27
5. JOHTOPÄÄTÖKSET	32
LÄHDELUETTELO	35

1. JOHDANTO

Euroopan unionin (EU) jäsenmaiden ja Afrikan maiden välisillä suhteilla on pitkä historia, ja suhteisiin ovat vaikuttaneet niin taloudelliset, imperialistiset, kuin kehityspoliittiset aikeet. EU:n suhteita Afrikkaan on moitittu asymmetrisuudesta, toisaalta on tuotu ilmi EU:n merkittävyyttä kumppanina. Suhteiden ymmärtämiseen vaaditaan syvää ja monipuolista otetta, sillä kummatkaan toimijat eivät ole täysin yhtenäisiä ja monet intressit vaikuttavat suhteisiin. Euroopan unionin ja Afrikan maiden välinen keskinäisriippuvuus on kasvanut tietyillä aihealueilla ja Afrika on yhä merkittävämpi kumppani EU:lle. Yhteistyön kautta pyritään vastaamaan kumpaakin osapuolta koskeviin ongelmiin, kuten ilmastonmuutokseen. Niin Afrikan mailla kuin EU:lla on kerrottu olevan halua edistää suhteita yhä tasa-arvoisempaan suuntaan. Alueella kasvaneen kilpailun myötä tämä on myös tehtävä. (Kojelz 2020; Kiiskinen 8.6.2020.)

Tutkielmani keskiössä ovat Euroopan unionin ja Afrikan maiden väliset suhteet. Primääriaineistonani toimii vuoden 2020 Euroopan komission ja EU:n korkean edustajan tiedonanto ”Joint Communication towards the European Parliament and the Council –Towards a comprehensive strategy with Africa”, joka tulee EU:n puolelta toimimaan perustana EU:n ja Afrikan yhteiselle uudelle strategialle. Tutkimuskysymykseni on, millaiseksi ja millaisten tekijöiden ohjaamana EU:n ja Afrikan maiden välinen yhteistyö muotoutuu Euroopan komission sekä EU:n ulkoasioiden ja turvallisuuspolitiikan korkean edustajan Josep Borrellin tiedonannon valossa. Tutkielmani tulokset EU:n toimintaa ohjaavista tekijöistä Afrikka–EU yhteistyön kontekstissa voidaan jossain määrin liittää EU:n ulkopoliittiseen toimijuuteen ylipäänsä. Vaikka osa EU:n Afrikka-strategiasta löydettyistä elementeistä on kontekstisidonnaisia, esimerkiksi tietyt kumppanuusehdotukset Afrikassa, voidaan intressit niiden takana nähdä yleispäteviksi. Yhteistyön määrittelen tutkielmassa Ira William Zartmanin ja Saadia Touvalin (2010, 1) teoksen avulla tilanteeksi, jossa toimijat työskentelevät yhdessä saavuttaakseen jokaiselle osalliselle uusia hyötyjä, joita ei yksin olisi pystynyt saavuttamaan. Yhteistyön tunnusmerkkejä ovat yhdessä työskenteleminen, tietoinen sopimus toiminnasta ja hyödyt sekä kustannukset osapuolille. (ibid.) Lisäksi käytän työssäni tosiasiallisen yhdenvertaisuuden määritelmää, jossa yhdenvertaisuus toteutuu lopputulosten suhteen kaikille, erilaisista mahdollisuuksista ja lähtökohdista huolimatta. Tätä voidaan edistää esimerkiksi positiivisen erityiskohtelun avulla, jossa ihmisiä kohdellaan eri tavoin oikeasuhtaisesti, tasoittaen eriarvoisuuksia (THL 1.10.2019; THL 25.1.2021). Vaikka tiedonannosta on tehty jo joitain analyysseja, niin työni menetelmä ja moniteoreettinen ote tuovat uutta ymmärrystä suhteita kehystävästä dokumentista. Toki tälläkin tutkimuksella tulee olemaan rajansa, mutta lähtökohtana on tutkia tiedonantoa

mahdollisimman objektiivisesti ja moniulotteisesti. Uskon että useampia teorioita käyttämäni teoriaohjaava sisällönanalyysi tukee tätä tavoitetta.

Tunnistan ongelman, joka nousee tiedonannossa ja tutkielmassani puhuttaessa niin EU:sta kuin Afrikan maanosasta yhtenä pakettina. Molemmat ovat kymmeniä maita sisältäviä kokonaisuuksia, joiden sisällä on paljon monimuotoisuutta ja hajontaa eri maiden välillä. Yhteistyökehys on kuitenkin muotoiltu Afrikan ja EU:n väliseksi, jonka vuoksi teen itsekin pääasiassa saman yksinkertaistuksen työssä enkä lähde erikseen käsittelemään esimerkiksi jäsenmaiden kahdenvälisiä suhteita. Tutkimuksen tarkoituksen mukaisesti yksinkertaistus mahdollistaa laajan yleiskuvan saavuttamisen suhteista. Vaikka Afrikan unioni (AU) toimii Afrikan maiden edustajana niin strategiaa tehdessä kuin tulevassa huippukokouksessa, yhteistyöstä puhutaan silti EU:n ja Afrikan, ei AU:n, välisenä. Tämän vuoksi työssäni puhutaan useimmiten Afrikasta tai Afrikan maista, ellei Afrikan unionin osallisuutta tilanteessa tiedetä. Saman linjauksen teen myös sen vuoksi, että Afrikan unioni ei vielä edusta koko maanosaa – toiveista huolimatta – muun muassa resurssien puutteen ja vahvan kansallisen suvereeniuden vuoksi (Kotsopolous & Mattheis 2018). Kuitenkaan AU:n roolia ei tule aliarvioida ja Afrikan unioni onkin edelleen vahvistumassa muun muassa Afrikan integraation sekä muiden hankkeiden kautta (Kiiskinen 8.6.2020). Suhteiden käsittely EU:n luoman tiedonannon pohjalta ja tutkielman teko eurooppalaisena itsekin heijastaa vuorovaikutuksessa historiallisesti ollutta ongelmaa eli Eurooppa-lähtöisyyttä ja asymmetriaa. Tiedostaessani tämän, tilanne on kuitenkin se, että Afrikan unionin vastaavaa ehdotusta strategialle, saati valmista yhteisesti hyväksyttyä strategiaa, ei ole vielä julkaistu. Pyrin ottamaan Afrikan maiden näkökulmaa huomioon muun kirjallisuuden kautta, ja tulee myös muistaa, että tiedonanto osittain pohjautuu yhdessä tehtyihin sitoumuksiin. Tämän vuoksi tiedonannosta löytyvät suuret linjat todennäköisesti vaikuttavat tulevassa yhteistyössä. Lisäksi tiedonanto antaa hyvän tilaisuuden tutkia EU:n intressejä ja näkemyksiä suhteessa Afrikkaan, ennen kuin nämä on yhdistetty kompromissiksi yhteiseen strategiaan. Näiden merkitysten lisäksi näen tiedonannon julistuksena EU:n puolelta; suhteiden visiona, jonka se haluaa julkisesti esittää.

Johdannon jälkeen käsittelen menneitä sekä nykyisiä EU:n jäsenmaiden ja Afrikan välisiä suhteita kehystäen tutkielmani aihetta. Seuraavassa luvussa esittelen tarkemmin käyttämäni tutkimusmenetelmää ja primääriaineistoa ottaen huomioon valintojeni hyvät kuin huonotkin puolet. Näiden lisäksi esittelen luvussa lyhyesti sisällönanalyysissä käyttämäni teoriat. Seuraava luku sisältää tutkielman analyysin, jossa valitun menetelmän avulla erittelen tiedonannosta löytyviä elementtejä. Analyysissä vastaan myös tutkimuskysymykseeni. Johtopäätöksissä esitän tiivistetyssä muodossa tutkimustulokset ja niiden seuraukset, sekä pohdin miten valintani aineistossa sekä

tutkimusmenetelmässä ovat mahdollisesti vaikuttaneet tutkimustulokseen. Annan luvussa jatkotutkimusehdotuksen sekä suosituksia tulevalle yhteistyölle analyysin ja aiemman kirjallisuuden pohjalta.

2. EU:N JA AFRIKAN SUHTEET – NYT JA ENNEN

2.1.EU:n jäsenmaiden ja Afrikan maiden suhteiden historiaa

Luon tässä alaluvussa tiiviin katsauksen EU:n jäsenmaiden ja Afrikan maiden suhteista ennen nykyhetkeä taustoittamaan nykyisiä suhteita ja yhteistyötä. Keskityn yksittäisten tapahtumien sijaan lähinnä 1900-luvulta 2000-luvulle luotuihin suhteita ohjaaviin sopimuksiin. Euroopan unionin jäsenmaiden ja Afrikan maiden väliset suhteet ulottuvat 1800-luvulle, jolloin osa nykyisistä EU:n jäsenmaista – muun muassa Ranska ja Portugali – alkoi harjoittaa kolonialistisia valloituksia Afrikan maissa (Kiiskinen 8.6.2020; Boahen 1985). Afrikan ja Euroopan kahdenväliset suhteet ovat yksi maailman vanhimmista globaalien politiikan diplomaattisista suhteista, ja kansainvälisesti niitä on pidetty erittäin epäselvinä naapuruussuhteina. Ensinnäkin maantieteellisen läheisyyden vuoksi kauppaa- ja kulttuurisuhteet ovat aina olleet vahvat. Toisekseen kolonialismin menneisyys on aiheuttanut sekä vankan linkin että ongelmia suhteissa. Joitakin EU-maita on syytetty liiasta sekaantumisesta jo itsenäistyneiden Afrikan maiden sisäiseen politiikkaan, esimerkiksi Euroopan talousyhteisön (EEC) luomassa Rooman sopimuksessa osa aiemmista isäntämaista yritti liittää merentakaisia alueitaan yhteisöön.¹ Toisaalta Euroopan unioni on pyrkinyt erottautumaan jäsenmaidensa historiasta uutena ja erillisenä instituutiona. (Men & Barton 2011, 1–3.) Tuleva analyysi kuitenkin osoittaa, että EU:lla on jossain määrin yhä halua ja yritystä vaikuttaa Afrikan sisäisiin asioihin, eli unioni ei ole kokonaan onnistunut osoittamaan erillisyyttään. Vaikka suhteiden suuntaa voi muuttaa ja suhteita onkin uudelleenmuotoiltu, on täysi irtaantuminen EU:lta mahdotonta. Loppujen lopuksi Euroopan unionia ei voida erottaa jäsenmaistaan ja niiden taustasta.

Vuonna 1963 Yaounden sopimuksessa, EEC:n ja Afrikan maiden välillä,² tavoitteena oli vahvistaa Afrikan maita suosivaa pääsyä yhteisille markkinoille luomalla vapaakauppa-alue maanosien välille. Sopimus kohtasi kuitenkin esteitä: tässä vaiheessa usea Afrikan maa oli jo itsenäistymässä, joten tilanne ei ollut EEC:lle yhtä hyvä kuin aiemmin. Lopulta EEC joutui vaihtamaan taktiikkaansa. Seuraavana allekirjoitettiin Lomen sopimus (1975), joka lisäsi kehitysapua sekä markkinaetuja suhteessa Yaounden sopimukseen ja paransi AKT-maiden kykyä liittyä sopimuksiin ilman kolonialistisia sivumerkityksiä.³ (Men & Barton 2011, 3–4; Kotsopoulos & Mattheis 2018, 449.)

¹ EEC liitettiin Euroopan unionin luotua sen osaksi.

² Niiden Afrikan maiden, jotka olivat EU:n jäsenmaiden entisiä siirtomaita.

³ Afrikan, Karibian ja Tyynenmeren maat.

Tässä vaiheessa EEC pyrki toimijana lisäämään eurooppalaista edustajuutta ja läsnäoloa erottamalla itsensä jäsenmaidensa historiasta. (Men & Barton 2011, 3–4.) Toisaalta uusliberalismin mukaisesti 1980-luvun lopulla EEC muutti prioriteettiaan kehityssuuntautuneesta resurssitehokkaampaan toimintaan, minkä vuoksi EEC alkoi poliittisesti ehdollistaa suhteitaan Afrikkaan. Ehdollistaminen vahvistui seuraavalla vuosikymmenellä juuri luodun EU:n toiminnassa, kun poliittiset ja turvallisuuteen liittyvät tavoitteet nousivat esiin. Lisäksi vaikka taloudellinen ja sosiaalinen kehitys sekä syvempi Afrikan integraatio säilyivät tavoitteina, joutui EU itäisen jäsenyytensä laajentuessa priorisoimaan uudet rajanaapurinsa. Kun viimeinen Lomen sopimus läheni vanhenemistaan, tarvittiin uusi kehys suhteille. Uusi Cotonan kumppanuussopimus lisäsi EU:n halua kehittää suhteita, sekä erotteli aiempaa enemmän AKT-maita ja lisäsi niiden varten otettavuutta apupaketteja koskien. (mt., 4; Kotsopoulos & Mattheis 2018, 449.) Sopimus sisältää poliittisen sekä kaupan ja kehitysyhteistyön ulottuvuuden ja on laillisesti sitova, toisin kuin tuleva strategia (Mangala 2013, 18). Cotonan sopimus myös vahvisti yhä ehdollisuutta (Men & Barton 2011, 5). Afrikan maiden ja EU:n välisten suhteiden voi yhä nähdä sisältävän tätä ehdollisuutta, esimerkiksi uudessa monivuotisen rahoituskehysten ulkosuhteiden rahoituksessa. Tosin nyt arvot ja tavoitteet ovat nimetty yhteisiksi, ei vain EU:n puolelta tuleviksi (European Commission 18.12.2020). Kuitenkin erimielisyyttä on ainakin arvojen priorisoinnissa (Kotsopoulos & Sidiropoulos, 2007).

Vuonna 2000 järjestettiin Kairossa ensimmäinen EU–Afrikka huippukokous, jota on pidetty aloituksena rakenteellisemmalle maanosien väliselle poliittiselle dialogille (Mangala 2013, 16–17). Kairossa ehdotettiin tiiviimpää yhteistyötä muun muassa demokratiaan, ihmisoikeuksiin ja konflikteihin liittyvissä asioissa (Akokpari 2016, 67). Huippukokouksen seurauksena on nähty uusi dynamiikka, joka johti ensimmäisen EU–Afrikka-strategian (JAES) hyväksymiseen ja sen toimintasuunnitelman luomiseen seuraavassa huippukokouksessa Lissabonissa. Vaikka toimintasuunnitelma kohtasikin matkalla ongelmia, EU:n strategian julkaisu vuonna 2005 osoitti Afrikalle tärkeää vuoropuhelun avaamista toimijoiden tulevaisuuden suhteista. (Mangala 2013, 16–17.) Tämä voidaan myös nähdä osana laajempaa suhteissa tapahtuvaa muutosta humanitaarisesta näkemyksestä strategiseen näkemykseen. Muutos johtui muun muassa Afrikan sisäisistä muutoksista sekä kasvavasta kiinnostuksesta Afrikan luonnonresursseihin, Afrikkaan heijastetuista turvallisuushista, kasvavasta kilpailusta alueella, sekä alueen kasvavasta tärkeydestä globaalin hallinnon rakenteissa (mt., 4–5). Nämä vaikuttavat yhä EU:n, ja muidenkin maiden, suhteisiin Afrikan maiden kanssa. Afrikan maat muodostavat suuren blokin esimerkiksi YK:ssa, ja tämän ovat muutkin toimijat vaihtelevassa määrin ottaneet huomioon (Kiiskinen 8.6.2020).

Akokparin (2016, 67) mukaan vuoden 2007 yhteisen strategian oli tarkoitus luoda oikeasti tasa-arvoinen ja yhteisiä intressejä heijastava kumppanuus. Strategian tavoitteena on edetä kehitysyhteistyötä painottaneesta suhteesta merkittävämpään yhteistyöhön, jossa keskityttäisiin ”afrikkalaisten kysymysten” lisäksi globaaleihin haasteisiin. Lisäksi strategian tavoitteena on ihmiskeskeisyys, sekä alueiden – ja niiden kansalaisten – oman toimijuuden vahvistaminen (Kojelz 2020). Nämä tavoitteet ovat yhä ajankohtaisia ja työn alla. Lissabonin jälkeen huippukokouksia on pidetty Afrikan ja EU:n välillä Libyan Tripolissa vuonna 2010, aiheina yhteiset haasteet, kuten ilmastonmuutos ja sukupuolten tasa-arvo; Brysselissä 2014, aiheina yhteisten arvojen ja läheisten suhteiden korostaminen; sekä Adibjanissa Norsunluurannikolla vuonna 2017. Abidjanin huippukokouksessa asetettiin kumppanuudelle seuraavat neljä prioriteettialuetta: nuorten taloudelliset mahdollisuudet, liikkuvuus ja muuttoliike, hallinto, sekä rauha ja turvallisuus. (Akokpari 2016, 67–68; Eurooppa-neuvosto & Euroopan unionin neuvosto 2018, 2019, 2020.) On mielenkiintoista huomata, että verrattuna tiedonannon aiheisiin eivät suhteiden yhteistyöalueet ole reilu kymmenessä vuodessa juurikaan vaihtuneet.

2.2. Nykyiset suhteet Afrikan maiden ja EU:n välillä

Oikeudellisesti suhteet Afrikan ja EU:n välillä perustuvat tällä hetkellä seuraaviin sopimuksiin: kumppanuussopimus eli Cotonan sopimus Afrikan, Karibian ja Tyynenmeren (AKT) valtioiden ryhmän sekä Euroopan unionin välillä;⁴ Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT 2020) 217 artikla;⁵ sekä Etelä-Afrikan tasavallan ja EU:n välinen kauppaa-, kehitys- ja yhteistyösopimus. Afrikan ja Euroopan unionin suhteita säännellään kuitenkin Cotonan sopimuksella sekä yhteisellä, vuoden 2007, EU–Afrikka-strategialla. Euroopan kehitysrahasto (EKR) on toiminut EU:n Afrikan kanssa tehdyn kehitysyhteistyön keskeisimpänä rahoituslähteenä, ja Euroopan unioni on pysynyt Afrikan suurimpana avunantajana. Euroopan unionilla on ollut myös muita rahoitusvälineitä Afrikkaan kohdistuen. (Kojelz 2020.) Rahoituksen rakenne muuttuu EU:n monivuotisen rahoituskehysten vuosille 2021–2027 käytyjen neuvotteluiden lopputuloksena. Neuvotteluiden myötä ulkoiset rahastot – EKR mukaan lukien – menevät kaikki ulkosuhteisiin

⁴ Sisältää kolme pilariaa: poliittinen ulottuvuus, taloudellinen ja kaupallinen yhteistyö sekä kehitysyhteistyö. Tavoitteena on vähitellen poistaa köyhyys ja integroida AKT-maat maailmantalouteen (Eurooppa-neuvosto & Euroopan unionin neuvosto 16.11.2020).

⁵ ”Unioni voi tehdä yhden tai useamman kolmannen maan tai kansainvälisen järjestön kanssa sopimuksia assosioinnista, joka koskee vastavuoroisia oikeuksia ja velvollisuuksia, yhteistä toimintaa ja erityismenettelyjä.” (SEUT 2020).

tarkoitettuna rahaston Naapuruus-, kehitys- ja kansainvälisen yhteistyön (NDCI) välineen alle. Yhtenäistämisen lisäksi välineen tarkoituksena kerrotaan niiden maiden tukeminen, jotka ovat kaikkein eniten avun tarpeessa ja niiden kansainvälisten tavoitteiden edistäminen, joihin EU on sitoutunut. (European Commission 18.12.2020.) Kauppuosuhteissa sovelletaan väliaikaisesti EU:n ja eteläisen Afrikan kehitysyhteisön (SADCO) talouskumppanuussopimusta, koska talouskumppanuussopimuksien neuvottelut ovat yhä käynnissä. (Kojelz 2020.) Pohjois-Afrikan maiden ja EU:n välisiä suhteita Euroopan unioni säätelee naapuruuspolitiikkansa kautta (Mangala 2013, 18). Nykyiseen vuorovaikutukseen vaikuttaa myös se, että suhteissa kolmansiin maihin vain kauppa ja kansainväliset sopimukset kuuluvat EU:n yksinomaiseen lainsäädäntövaltaan. Loput toiminta-alueet ovat joko jaetun toimivallan – muun muassa maahanmuutto, kehitysyhteistyö, humanitaarinen apu – tai jäsenmaiden toimivallassa. Näissä tapauksissa unionin mahdollisuudeksi jää tukea, täydentää tai koordinoita kyseisiä toimia. (Euroopan komissio, s.a.) Toimivallan vuoksi, ja koska tuleva strategia ei ole oikeudellisesti velvoittava, jäsenmaat pystyvät vaikuttamaan esimerkiksi tulevan strategian tavoitteiden toteutumiseen omalla politiikallaan ja toiminnallaan. Kuten Kiiskinen (8.6.2020) toteaa, osa jäsenmaista on kehittänyt myös omia Afrikka-strategioitaan, mukaan lukien Suomi.

Vaikka Afrikan maiden ja EU:n väliset suhteet ovat vuosien saatossa kehittyneet tasavertaisempaan suuntaan, useammassa tutkimuksessa nähdään, että vuorovaikutuksen eri muodoista heijastuu yhä asymmetria. Erityisesti taloussuhteet ja -sopimukset mainitaan Afrikalle ongelmallisina. John Kotsopouloksen ja Frank Mattheiksen (2018, 445) artikkelissa tuodaan ilmi, että suhteita käsittelevässä kirjallisuudessa toistuu seitsemän trendiä: kolonialismin perintö, asymmetria, kumppanuuden eri merkitykset, markkinoiden vapauttaminen, politisointi, muuttuva globaali järjestys, sekä alueellinen toimijuus. Suhteisiin tuovat kitkaa, talouden lisäksi, erimielisyydet kolonialismin oikeuttamasta kompensatiosta Afrikkaan sekä kansainväliset asiat, kuten LHBTQ-oikeuksien tunnustaminen (mt., 447–448 & Akokpari 2016, 69). Afrikan maiden talouksien koetaan myös orientoituneen enemmän Euroopan kuin paikallisen väestön tarpeille, mikä aiheuttaa monenlaisia ongelmia. (Kotsopoulos & Mattheis 2018, 447–448.) Afrikka on kehittynyt 1960-luvun itsenäisyysliikkeen jälkeen demokraattisempaan ja vakaampaan suuntaan, erityisesti AU:n luomisen jälkeen vuonna 2002 Afrikan toimijuus on kasvanut globaalilla tasolla. Afrikan maiden huomio on siirtynyt kohti demokratiaa, inhimillistä turvallisuutta ja tuotantokyvyn kasvua 1990-luvulta lähtien. Samaan aikaan EU on lisännyt ulkopoliittisia välineitään ja halua käyttää niitä. Merkittävää näiden toimijoiden välisissä suhteissa on se, että vaikka EU ja Afrikka jakavat useita ydinarvoja, niiden prioriteetti tai painoarvo näitä arvoja kohtaan eroavat. Ongelmia aiheuttaa myös se, että vaikka

Afrikan toiveena on tulla kohdelluksi yhtenä Afrikkana, on alueella todellisuudessa paljonkin hajaannusta. Afrikan sisällä on monenlaisia näkemyksiä Euroopasta. Moni Afrikan maa esimerkiksi kokee, että Eurooppa on pakkomielteinen ihmisoikeuksien ja demokratian suhteen, mutta kiinnittää vain vähän huomiota paikallisille olosuhteille. Väitetään, että Euroopassa jätetään huomiotta Afrikan oikeat ongelmat, kuten köyhyys ja taloudellisen kehityksen vaikeudet, lisäksi Eurooppa koetaan kaksinaismoralistisena sen rikkoessa itse korostamiaan arvoja. Toisaalta Afrikassa huomioidaan EU:n osallisuus maanosan kehitykseen. (Kotsopoulos & Sidiropoulos 2007.) Akokpari (2016, 65) taas huomauttaa, että vaikka EU:lta saatu apu on merkittävää Afrikalle, jakautuu se epätasaisesti maiden välillä ja avun nähdään ohjautuvan EU:n omien prioriteettien mukaisesti.

Euroopassa taas koetaan, että Afrikan näkökulmat voivat vaihdella toimijasta riippuen. Lisäksi sovittuja periaatteita ei kyetä aina pitämään tarpeeksi jäämäkästi, osittain koska Afrikan johtajat ovat olleet haluttomia rankaisemaan tottelemattomia valtioita. John Kotsopouloksen ja Elizabeth Sidiropouloksen (2007) artikkelin mukaan EU näkee itsensä pehmeänä, jopa moraalisenä, valtana joka voi edistää ydinarvojaan laajentamalla toimintasektoreitaan Afrikassa. Tämän lisäksi EU:n toimintaa väitetään ohjaavan uskomus, että mitä laajempi ja syvempi kumppanuus, sitä parempi liiketoiminnalle sekä geopolittisille intresseille (mt.). Eurooppa on riippuvainen Afrikan luonnonvaroista, joten turvattu pääsy niihin on taloudellisestikin merkittävää. Afrikka nähdään myös vetovoimaisena markkinana. (Brachet & Khan 12.3.2020.) Lisäksi muuttuvat dynamiikat maahanmuutossa Afrikasta EU:hun vaikuttavat suhteisiin toimijoiden välillä (ECDPM 1.2020, 7). Suhteiden nähdään voivan hyödyttää molempia, jos Afrikan maat selvittävät mitä haluavat ja maanosien eri toimijat harjoittavat säännöllistä ja inklusiivista vuorovaikutusta. (Kotsopoulos & Sidiropoulos 2007.)

Afrikan talouskasvu vuosina 2000–2016 muutti avustusperustaista suhdetta kohti yhteisille intresseille pohjautuvaa yhteistyötä. Afrikan sisällä tapahtuu muitakin muutoksia, jotka todennäköisesti tulevat heijastumaan suhteisiin: alueittain vaihteleva kasvu, nopea kaupungistuminen ja keskiluokkaistuminen, alueittainen demokratian taso, monimutkaiset konfliktit, maanosan sisäinen maahanmuutto ja poliittinen muutos sekä uudet toimijat. Väestönkasvu Afrikassa on tällä hetkellä hyvin nopeaa, väestön on ennustettu kaksinkertaistuvan parin vuosikymmenen aikana. Tämä luo maanosalle haasteita toimeentulon ja riittävän elämänedellytyksien luomisessa kaikille. Toisaalta väestönkasvu tarjoaa myös mahdollisuuksia suuren työvoiman tarjonnan ja laajan markkinan muodossa. Väestönkasvu on merkittävä kysymys myös suhteiden kannalta EU:hun: väestönkasvu Afrikassa tarkoittaa Euroopan unionin jäsenmaille mahdollista – ja tarvittua – työvoimaa, tai

pakolaisia. Pakolaisten laajamittainen saapuminen Eurooppaan tarkoittaisi EU:lle jälleen tasapainottelua sisäiseen vakauteen liitetyn hallinnan kanssa, ja samanaikaisesti EU:lla on paineita olla normatiivinen ihmisoikeuksia kunnioittava globaali toimija, oman uskottavuudenkin vuoksi. Tällä hetkellä tutkija Bjarnasen mukaan EU on keskittynyt liikaa maahanmuuton rajoittamiseen, huomioiden vain vähän työperäisen maahanmuuton edistämistä. (Husko 20.2.2021.)

Afrikan maiden globaali merkitys on kasvanut muun muassa maanosan luonnonvarojen ja kasvavan talouden myötä. Useat ulkopuoliset toimijat, esimerkiksi Kiina ja Venäjä, ovat vaikuttaneet alueella jo pitkään, mutta tämän lisäksi alueelle on tullut uusia maita ja yhteisöjä kiihdyttäen kilpailua, kuten Turkki. Tämä on mahdollistanut Afrikalle paremman neuvotteluaseman, vaikka on yhä havaittavissa, että aluetta käytetään myös hyväksi. (Kiiskinen 8.6.2020; Lindström & Rigatelli 14.3.2021.) EU:ta haastetaan muokkaamaan suhteita kohti tasavertaista kumppanuutta. Tästä huolimatta EU säilyy merkittävänä kumppanina Afrikalle suurien jäsenmaidensa avulla sekä talous- ja turvallisuuspoliittisissa että rauhaan liittyvissä kysymyksissä. Afrikan suhteet niin EU:n kuin muiden toimijoiden kanssa ovat monimutkaiset: toisaalta yhteistyöstä voidaan hyötyä esimerkiksi hankkeiden kautta, toisaalta yhteistyö saattaa vahvistaa Afrikan riippuvuutta ulkopuolisista toimijoista ja lisätä jännitteitä alueella. (Kiiskinen 8.6.2020.) Loppujen lopuksi Afrikalla on kuitenkin entistä parempi asema vaatia yhä tasa-arvoisempia suhteita, ja EU:n vastuulla on konkretisoida omat lupauksensa tämän toteutumisesta.

3. TUTKIMUSMENETELMÄ JA AINEISTO

3.1. Teoriaohjaava sisällönanalyysi

Sisällönanalyysi on laadullisen analyysin metodi, jonka avulla aineistoa voidaan analysoida objektiivisesti ja järjestelmällisesti saaden tiivis kuvaus tutkitusta aiheesta. Menetelmää käyttäen voidaan tehdä syviä johtopäätöksiä kerätystä tiedosta, ja sisällönanalyysi soveltuu monenlaiseen tutkimukseen. (Tuomi & Sarajärvi 2018; 117, 145.) Sisällönanalyysin avulla on tarkoitus löytää tutkitusta tekstistä merkityksiä, ensin selkeyttäen aineiston ja sen jälkeen luoden tutkimuskohteesta luotettavia johtopäätöksiä (mt., 122). Koska sisällönanalyysi on suhteellisen yksinkertainen ja väljä laadullisen analyysin keino, on metodia käytettäessä huomioitava, että tehdystä analyysistä ja johtopäätöksistä tulee riittävän syviä. (mt., 145-146.) Tavoitteena on ymmärtää tutkimuskohdetta sen omasta näkökulmasta (mt., 127) ja tämä on minunkin tutkielmani lähtökohta. Anneli Sarajärven ja Jouni Tuomisen (2018, 121) mukaan sisällönanalyysi jakautuu usein aineistolähtöiseen ja teorialähtöiseen tutkimukseen. Harvinaisempi ja valitsemani kolmas sisällönanalyysin keino on teoriaohjaava sisällönanalyysi, jossa teoria toimii apuvälineenä analyysia tehdessä. Tällaisessa tutkimuksessa ei siis ole tarkoituksena vahvistaa tai testata jotakin tiettyä teoriaa, vaan luoda uusia näkökulmia tutkittavasta aiheesta yhdistellen aineistoa sekä teorioiden tuottamia valmiita malleja. Teoriaohjaava sisällönanalyysi tapahtuu aineisto edellä, mutta eroaa aineistolähtöisestä siinä, että käsitteellistämässä empirinen aineisto yhdistetään teorioiden käsitteisiin. (Tuomi & Sarajärvi 2018; 109, 133.) Tutkielmani teko alkaa tutustumisella primääriaineistoon. Tämän jälkeen, käsitteellistämävaiheessa, etsin ja valikoin tiedonannon sisältöön sekä sieltä löytyviin merkityksiin soveltuvia teorioita (ks. mt. 122-127). Seuraavassa vaiheessa etsin tiedonannosta teorioiden malleihin sopivia elementtejä ja yhdistän niitä tutkielmaani järkeviin kokonaisuuksiin. Tutkielmani analyysi ja johtopäätökset luvuissa tutkin näistä kokonaisuuksista löytyviä tekijöitä sekä yhdistän sitä muuhun aihetta koskevaan kirjallisuuteen ja aiempaan työhöni. Tämän avulla vastaan tutkimuskysymykseeni ja pohdin tulosten merkitystä pyrkien tutkimuskohteen syvälliseen ja objektiiviseen ymmärrykseen.

Työssäni huomioin menetelmään liittyvät riskit. Menetelmä soveltuu hyvin tutkielmaani, joka perustuu primääriaineiston yksityiskohtaiseen läpikäyntiin, ja tavoitteeseeni tutkimusaiheen syvällisestä ymmärryksestä. Tutkiessani tiedonantoa sekä EU:n ja Afrikan suhteisiin liittyvää kirjallisuutta, kävi ilmeiseksi se, että suhteet maanosien välillä ovat hyvin kompleksiset, ja niihin vaikuttaa monenlaiset toisiinsa yhteydessä olevat intressit. Suhteita ollaan selitetty yksittäisten teorioiden avulla, vaikka oma näkemykseni on se, että monia kymmeniä itsenäisiä maita sisältävää ja

vuosisatoja jatkunutta suhdetta tulisi tutkia samanlaisella moniulotteisuudella, mitä se käytännössä edustaa. Teoriaohjaava sisällönanalyysi – jossa käytän useita erilaisia teorioita – mahdollistaa edellä mainitun. Lisäksi menetelmän avulla voin teorian vahvistamisen sijaan keskittyä tutkimaan tiedonannosta ilmi tulevia näkökulmia teorioiden tuottamien kehysten avulla ja käyttää siten kunkin teorian vahvuuksia sitoutumatta tiettyyn näkökulmaan.

3.2. Euroopan komission ja EU:n korkean edustajan tiedonanto

Euroopan komissio sekä Euroopan unionin ulkoasioiden ja turvallisuuspolitiikan korkea edustaja esittivät maaliskuussa 2020 tiedonannon ”Towards a comprehensive Strategy with Africa” Euroopan parlamentille ja ministerineuvostolle. Tiedonanto, toisella nimityksellä EU:n Afrikka-strategia, toimii lähtökohtana EU:n ja Afrikan välisissä neuvotteluissa maanosien yhteiselle uudelle strategialle. Yhteisen strategian tarkoitus on kehystää Afrikan ja EU:n tulevaa yhteistyötä. Tiedonannossa ehdotetaan viittä avainaluetta yhteistyölle: vihreä siirtymä, digitalisaatio, kestävä kasvu ja työpaikat, rauha ja hallinto sekä muuttoliike ja liikkuvuus. Ehdotukset perustuvat Afrikan unionin ja Euroopan unionin viidennessä huippukokouksessa tehtyihin sitoumuksiin sekä muihin unionien välisiin sitoumuksiin, esimerkiksi vuoden 2020 Addis Adeban tapaamisen keskusteluihin. (Kojelz 2020.) Euroopan komissio (European Commission 9.3.2020b) on perustellut tiedonantoa Afrikan ja EU:n kohtaamilla uusilla haasteilla sekä halulla viedä suhteet uudelle tasolle. EU:n neuvosto on hyväksynyt tiedonannon kesäkuussa 2020 ja Euroopan parlamentti antanut päätöslauselmaesityksensä tiedonannosta alkuvuodesta 2021. (Ashraf & Seters 1.2020, Euroopan parlamentti 11.2.2021.) Tiedonannon sanotaan olevan ensimmäinen askel kohti kattavaa tasa-arvoista kumppanuutta EU:n puolelta. Afrikan puolelta jäsenmaitaan edustavana neuvottelijana toimii Afrikan unioni, jonka institutionaalinen kehitys takaa Afrikan maille paremman neuvotteluaseman tulevaan strategiaan (Ashraf & Seters 1.2020; Abebe & Maalim 2020, 5). Koronaviruksen vuoksi tiedonantoa seuranneet tapaamiset on siirretty myöhemmäksi, tärkeimpänä unionien välinen kuudes huippukokous, jossa tuleva strategia on tarkoitus hyväksyä. (Ashraf & Seters 1.2020.)

Tiedonannon pohjalta on jo tehty erilaisia ehdotuksia ja arvioita, joten tuleva strategia ja ehdotukset sille EU:nkin puolelta muuttuvat vielä. Suurin osa tiedonantoa koskevasta kritiikistä kohdistuu kahteen asiaan: tiedonanto ei ota riittävästi huomioon osaa Afrikalle merkittävistä asioista, lisäksi tiedonantoa tehdessä olisi tullut huomioida paikallisia toimijoita enemmän ja monipuolisemmin. (Brachet & Khan 12.3.2020). Merkittävänä tiedonantoa käsittelevässä kirjallisuudessa pidetään myös sitä, että tuleva strategia takaisi afrikkalaisten kansalaisten hyvinvoinnin ja omaisi samaan aikaan

ihmiskeskeisen sekä holistisen otteen (Abebe & Maalim 2020, 1–2, 21). Tiedonannossa kritisoidaan erilaisia toimeenpanoon liittyviä asioita (Abebe & Maalim 2020, passim; CONCORD 11.5.2020; PLAN international 5.2020, 2–3). Innovatiivisuutta kaivattaisiin myös lisää (Abebe & Maalim 2020, 21). Oma näkemykseni on, että vaikka tiedonanto voisi antaa useille aiheille enemmänkin tilaa, on se onnistunut tiiviissä paketissaan suhteellisen monipuoliseen otteeseen. Euroopan parlamentin vastauksessa korostetaan Afrikkaa ja EU:ta hyödyttävää ja kaikkia osallistavaa otetta sekä tiedonannon yhteensopivuutta muiden EU–Afrikka-instrumenttien ja kansainvälisen oikeuden kanssa. EP:n luonnos ottaa paljolti kantaa juuri niihin asioihin, mitä tiedonannosta ollaan kritisoitu. Lisäksi parlamentin ehdotukset ovat tiedonantoa yksityiskohtaisempia. (Euroopan parlamentti 11.2.2021.) Tämän suhteen voidaan siis olettaa, että tuleva yhteistyö tulee tiedonantoa paremmin ottamaan joitakin asioita huomioon, kuten nykyisen COVID-kriisin seuraukset. Kuitenkin sekä tiedonannossa että EP:n dokumentissa on nähtävissä puutteita. Parlamentinkin ehdotuksessa korostetaan EU:n kumppanuuden erinomaisuutta suhteessa kilpaileviin toimijoihin Afrikassa sekä mainitaan yhteistyössä kitkaa aiheuttavasta LHBTQ-oikeuksien edistämistä (ibid.).

Tiedonanto on saanut kiitostakin. Siinä EU esimerkiksi tunnistaa Afrikan merkittävänä strategisena kumppanina (Brachet & Khan 12.3.2020). Lisäksi huippukokouksen siirtyminen koronaviruksen vuoksi antaa molemmille osapuolille lisää aikaa kehittää omia ehdotuksiaan ja pohtia prioriteettejaan yhteiselle strategialle (Abebe & Maalim 2020, 7). Kuten Opfer (10.2007, 13) analyysissään tiivistää, loppujen lopuksi uusi strategia arvioidaan – tai ainakin tulisi arvioida – sen mukaan luoko se oikeudenmukaiset ja kestävät yhteiskunnat tuottaen samalla hyvinvointia kummankin maanosan kansalaisille.

Tiedonanto toimii primääriaineistonani, sillä haluan mahdollisimman kattavan kuvan maanosien välisestä suhteesta. Sen sijaan että olisin keskittynyt käsittelemään jotakin tiettyä aluetta suhteissa, esimerkiksi kehitysyhteistyötä tai kauppaa, uskon tiedonannon kertovan monipuolisesti suhteiden eri puolista ja niistä asioista, joihin toimijat yhdessä hakevat edistystä. Tiedonanto on yksittäinen dokumentti Afrikan maiden ja EU:n välisistä suhteista, ja tunnistan että analysoimalla vain sitä ei suhteiden tulevaisuudesta voi tehdä kovin tarkkoja johtopäätöksiä. Kuitenkin tiedonannon syvempi tutkiminen voi antaa yleiskuvan siitä, mihin suuntaan yhteistyö tiedonannon puolesta tulee todennäköisesti kehittymään ja mitkä kaikki tekijät tässä vaikuttavat.

3.3. Analyysissa käytettävät teoriat ja käsitteet

Käytän analyysissa apuna teorioita ja käsitteitä, joista osa perustuu kansainväliseen politiikkaan ja osa tulee muilta aloilta. Olen valinnut sellaisia teorioita ja käsitteitä, jotka soveltuvat parhaiten tiedonannon sisältöön antaen samalla mahdollisimman monipuolisen kuvan aineistosta. Rajauksia olen kuitenkin joutunut tekemään, jotta on mahdollista pysyä kandidaatintutkielman raameissa. Uskon että tietyn pisteen jälkeen uudet teoriat eivät toisi kovinkaan paljon aiemmasta poikkeavaa tietoa tai näkökulmaa. Tutkielmani keskiössä on tiedonanto, eikä niinkään teorioiden yksityiskohtainen selvitys. Tämän vuoksi esittelen teoriat vain pintapuolisesti. Ymmärrän kuitenkin, että teorioihin kohdistuu myös kritiikkiä.

Uuskolonialismi vaikuttaa yhä entisiin siirtomaihin huolimatta käsitteen kohtaamasta vastustuksesta. Yksi keskeisiä käsitteen määrittelijöitä on Kwame Nkrumah, entinen Ghanan presidentti ja pääministeri sekä merkittävä panafrikkalainen vaikuttaja. Hänen mukaansa uuskolonialismi on imperialismin viimeinen muoto, jossa valtio on teoriassa itsenäinen, mutta todellisuudessa sen taloudellista järjestelmää ja politiikkaa ohjataan ulkopuolelta. Vaikka uuskolonialismi on kaikin tavoin epätoivottavaa, sillä voi olla haitallisten lisäksi hyödyllisiä vaikutuksia. (Uzoigwe 2019, 63, 82.) Artikkelia mukaillen käsittelen neokolonialismia taloudellisen, poliittisen ja sosiokulttuurisen ulottuvuuden kautta. Mark Langanin ja Sophia Pricen (2020, 713–714) teoksessa kerrotaan, kuinka taloudelliseen uuskolonialistiseen suhteeseen voi johtaa esimerkiksi vaatimus liian nopeasta taloudellisesta vapauttamisesta, sekä asymmetriset kauppasopimukset tai sääntelyt, jotka ovat haitallisia entiselle siirtomaalle. Sosiokulttuurisessa neokolonialismissa oma kulttuuri esitetään toista parempana, tai ylläpidetään kolonialistisia asenteita, jotka ovat rasistisia, kiihkoilevia tai alentavia (Uzoigwe 2019, 80, 82). Poliittisesta uuskolonialismista voidaan puhua, kun entinen isäntämaa ei tunnusta omaa osuuttaan siirtomaan ongelmista, vaan esittää syynä esimerkiksi entisen siirtomaan vallanhimon, korruption tai kyvyttömyyden demokraattiseen hallintoon; kun entinen siirtomaa jaotellaan erilaisiin alueisiin, joihin suhtaudutaan keskenään eri tavoilla; tai kun alueen poliittiseen käytökseen vaikutetaan esimerkiksi vallanvaihdolla. Myös omien intressien mukaisen politiikan ajaminen entisessä siirtomaassa kertoo poliittisesta uuskolonialistisesta käytöksestä (Uzoigwe 2019, 66–70, 82).

Ronnie Hjorthin teoksessa määritellään tasa-arvon käsitettä kansainvälisissä suhteissa (2014, 29). Tasa-arvo lain edessä nähdään riittämättömäksi tasa-arvon mittariksi, minkä vuoksi Hjorth (2014, 118-121) käyttää määrittelyssä apunaan muun muassa Singerin periaatetta intressien tasavertaisesta huomioimisesta. Tämän periaatteen mukaan moraalisisessa harkinnassamme tulisi antaa yhtäläinen

painoarvo kaikkien niiden toimijoiden intresseille joihin toimintamme vaikuttaa. Vaikkei tasa-arvoinen intressien huomiointi riitä sellaisenaan takaamaan tasa-arvoa, nähdään se yhdeksi merkittävimmistä ennakkoehdoista tasa-arvon saavuttamiseen (Hjorth 2014, 168–169).

Phil Kelly (2020, 27) kuvailee teoksessaan erilaisia geopolitiikan malleja. Geopolitiikka määritellään tutkimuksena, joka kohdistuu muun muassa tiettyjen maantieteellisten piirteiden, asemien, sijaintien, resurssien, ilmaston, etäisyyden, väestön sekä valtion koon ja muodon vaikutukseen ulkopoliittikkaan ja toimintaan (Kelly 2020, 2). Teorian laajuuden vuoksi tutkin tiedonantoa niiden geopolitiittisten mallien mukaan, jotka voisivat soveltua tutkielmani primääriaineistoon ja tutkimuskohteisiin. Yhtenä terminä geopolitiikassa käytetään pan-alueita, jotka viittaavat pohjoisen pallonpuoliskon omaavaan tilalliseen etuun. Etu tulee pohjoisen tuottavimmista ja leudommista maista suhteessa eteläisen pallonpuoliskon alueisiin, ja vaikuttaa näin myös alueiden varallisuuden eroihin (mt., 98–99). Geostrategia taas viittaa politiikkaan, jossa valtion geopolitiittiset tarpeet kohdistetaan resursseihin ja energiavaurauteen, jotta voidaan ylläpitää valta-asemaa ja turvallisuutta (mt., 107). Särkyvyöhykkeet (shatterbelts) ovat sisäisen valtataistelun ja sekasorron vallassa olevia alueita (mt., 104). Nämä vyöhykkeet ovat mahdollisia alueellisen ja kansainvälisen väkivallan levittäjiä, koska niiden alueet ovat avoinna kilpailulle. Geopolitiittiset vaikutuspiirit taas tarkoittavat riippuvuussuhteessa olevia alueita, joita ulkopuoliset valtaapitävät valtiot kontrolloivat. Yleensä nämä alueet ovat strategisesti tärkeitä muun muassa resurssien tai sijainnin kannalta. Lisäksi alueet ovat usein alisteisia taloudellisesti, poliittisesti tai sotilaallisesti ja toimivat passiivisesti kansainvälisessä politiikassa suojelualueina. (mt., 107-8.) Muita Kellyn (2020, 120–132) mainitsemia geopolitiittisiä tekijöitä ovat rajojen määrä, alueen maantiede, väestölliset tekijät, maahanmuutto, moninaisuus, resurssit sekä luonnonkatastrofit.

Yksinkertaistetusti, en esimerkiksi tee tutkielmassa erottelua klassisen- ja uusrealismin välillä, kansainvälisen politiikan realismi korostaa selviytymistä tärkeimpänä vaistona. Suvereenit valtiot ovat realistisen koulukunnan mukaan keskeisiä toimijoita. Nämä valtiot operoivat anarkistisessa järjestelmässä, jota ajaa jatkuva pelko ja epävarmuus toisten toiminnasta sekä tulevasta. Turvallisuudilemman mukaisesti epäluottamus on vastaus tälle epävarmuudelle, ja konfliktin mahdollisuus onkin jatkuvasti läsnä. Realistisessa koulukunnassa maailman nähdään koostuvan suurista valloista, ja heikot valtiot ovat lähinnä pelinappuloita suurempien muuttuvissa ryhmittymissä. Selviytyäkseen valtiot tavoittelevat valtaa ja sitä tasapainottaakseen valtiot tekevät yhteistyötä. Tätä yhteistyötä vaikeuttaa kuitenkin ajatus suhteellisesta vallasta. (Berenskötter 2018, 13–15.) Haukkala (2014, 236) kuvailee, kuinka anarkistisessa järjestelmässä, jossa toimija voi luottaa

vain omiin kykyihinsä turvallisuutensa takaajana, erojen synty hyötyjen jakautumisessa voi merkitä voimatasapainon muuttumista itselle epäsuotuisaksi. Yhteistyötä ei nähdä kestäväenä tai luotettavana vaan hetkittäisenä olotilana, joka säilyy niin kauan kuin hyödyt ovat läsnä (Zartman & Touval 2010, 6).

Kansainvälisen politiikan liberalistinen koulukunta laajentaa valtiokeskeistä maailmankuvaa kansainvälisiin instituutioihin ja ei-valtiollisiin toimijoihin. (Berenskötter 2018, 15–17.) Liberaalin koulukunnan mukaan yhteiskunnallisessa elämässä voi havaita edistystä, joka kansainvälisissä suhteissa näkyy muutoksena kohti yhteistyötä, rauhaa, ihmisoikeuksia ja globaalia hyvinvointia (Forsberg & Raunio 2014, 28). Liberalistinen kirjallisuus sisältää ajatuksen demokraattisesta rauhasta, jonka mukaan demokraattiset toimijat eivät sodi keskenään. Liberalistisen koulukunnan mukaan vain osalla toimijoista on tällä hetkellä mahdollisuus toimia tasa-arvoisina ja kykyään kehittävinä. Maailma jaetaan koulukunnassa esimerkiksi kehittyneen ja kehittymättömän, vapaan ja ei-vapaan välille. Merkittävä osa liberalistisessa koulukunnassa, erityisesti markkinoiden vapauttamista korostava uusliberalistinen suuntaus, näkee ihmiset vaurautta tai taloudellista hyötyä tavoittelevina (Berenskötter 2018, 15-16). Edellisen lisäksi uusliberalistisen koulukunnan piirteisiin lukeutuu usko tieteeseen, ja esimerkiksi Buchanan näkemyksissä tieteen yhteyteen politiikkaan, sekä ylikansallisuuden kykyyn tuoda rauhaa ja rajoittaa valtioita (Biebricher 2018, 57-59, 153). Liberaalia toimijuutta kuvataan usein instituutioiden tai sääntöpohjaisten järjestysten ylläpidon ja luomisen kautta. Nämä järjestelmät auttavat epävarmuuden hallinnassa sekä luovat läpinäkyvyyttä yhteistyöhön vähentäen väärinymmärrystä ja ohjailemalla suostuvuutta. Lisäksi instituutioita voidaan käyttää liberaalien normien ja ideoiden levittämiseen. (Berenskötter 2018, 828-830.) Liberaali maailma on vapaa ja sääntöpohjainen, paikka jossa sotia voidaan paeta ja vihollisia muuttaa ystäviksi (Berenskötter 2018, 828-830). Liberalismin mukaan yhteistyön tulee olla avoin kaikille toimijoille niin, että siihen voi joko liittyä myöhemmin tai yhteistyön voi hyväksyä ilman varsinaista osallistumista (Zartman & Touval 2010, 8).

Kestävällä kehityksellä viitataan usein Brundtlantin raportin määritelmään. Kyseisessä raportissa kestävä kehitys määritellään kehitykseksi, jossa voidaan saavuttaa nykyiset tarpeet vaarantamatta tulevien sukupolvien mahdollisuutta saavuttaa omat tarpeensa. Kestävän kehityksen käsitteellä on yhä monia merkityksiä. Justice Mensah viittaa artikkelissaan Eversin käsitteeseen, jossa tavoite on saavuttaa ihmisten kehityspäämäärä ylläpitäen samalla luonnonsysteemien kyky tuottaa ne luonnonvarat ja ekosysteemit, joihin talous ja yhteiskunta nojaavat. Kestävä kehitys tähtää sosiaalisen edistyksen, ympäristön tasapainon ja taloudellisen kasvun saavuttamiseen. (Mensah 2019, 1-6.)

Kestävän kehityksen tavoitteiksi on listattu köyhyden ja nälän poisto, globaali pääsy peruspalveluihin, kestävä energia, kehitysmahdollisuuksien takaaminen, innovaatioiden vahvistaminen, kestävä infra, kestävä kehityksen yhteisöjen ja kaupunkien luominen, epätasa-arvon vähentäminen, ympäristön eheydestä huolehtiminen, yhteistyön ja rauhan edistäminen sekä vastuullisen kulutuksen ja tuotannon edistäminen. Kestävän kehityksen periaatteena on muun muassa ekosysteemin ja luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen, osallistava prosessi ja väestönkasvun hillintä tavoitteiden saavuttamiseksi. Lisäksi kehitystoimien ja luonnonvarojen käytön tulee tapahtua maan kantokyvyn puitteissa. Tulisi myös kehittää tai ylläpitää sellaista poliittista kulttuuria, joka pitää yhteiskunnan koossa ja auttaa arvostamaan ja säilyttämään hyvinvoivaa ympäristöä. (Mensah 2019, 11, 14.)

Turvallisuusuhat ja niiden ymmärrys ovat muuttuneet sekä laajentuneet ajan saatossa. Valtiot eivät välttämättä ole enää uusien uhkien keskiössä, nämä uhat liittyvät usein toisiinsa ja ovat yleisesti ottaen aiempia uhkia monimutkaisempia ja vaikeampia selvittää. Uusiksi turvallisuusuhiksi kuuluvat ympäristöturvallisuuteen liittyvät uhat, kuten ilmastonmuutos, ympäristöongelmat, resurssipula ja taudit; kansallisen puolustuksen asiat, kuten valtioiden kilpailu, aseellinen sota, luonnonvarat sekä verkkoavaruuden pimeät operaatiot; ihmiseen, yhteisöön ja sosiaaliseen turvallisuuteen kuuluvat uhat, kuten rakenteellinen, kulttuurillinen ja sukupuolittunut väkivalta, pakotettu maahanmuutto sekä taloudellinen ja resursseihin liittyvä epätasa-arvo. Uusiksi uhiksi määritellään myös hybridiuhat, joissa yhdistyvät valtion sotilaalliset ulottuvuudet kaaoksen kanssa, kuten vesi ja ruokakriisit, salakuljetus, radikaalit ideologiat ja häiriköivien ryhmien tuottamat uhat; sekä ekologinen turvallisuus, sisältäen ne uhat ja häiriöt, joita sosiaalinen järjestelmä asettaa ekosysteemeille ja muulle elämänmuodoille –esimerkkinä ilmastonmuokkaus. (Gueldry ym. 2019, 5, 14-15.)

Euroopan unionin perusarvot löytyvät Euroopan Unionista tehdyn sopimuksen artiklassa 2, jossa todetaan seuraavasti:

Unionin perustana olevat arvot ovat ihmisoikeuksien kunnioittaminen, vapaus, tasa-arvo, oikeusvaltio ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen, vähemmistöihin kuuluvien oikeudet mukaan luettuina. Nämä ovat jäsenvaltioille yhteisiä arvoja yhteiskunnassa, jolle on ominaista moniarvoisuus, syrjimättömyys, suvaitsevaisuus, oikeudenmukaisuus, yhteisvastuu sekä naisten ja miesten tasa-arvo. (SEUT 2020, 2 artikla.)

Vapaus määritellään esteiden puuttumisena koskien mahdollisia valintoja ja toimia (Berlin 1958; teoksessa Baum & Nicholas 2013, 6). Oikeudenmukaisuus määritellään Kaisa Herneen (2012) teoksessa monella tapaa. Oikeudenmukaisuuden muodollisessa periaatteessa samanlaisia tapauksia

tulee kohdella samalla tavalla ja erilaisia eri tavoin, kun taas sosiaalisen oikeudenmukaisuuden periaatteessa jokaisen yksilön tulisi saada se mitä hänelle kuuluu (Matravers 2007, teoksessa Herne 2012, 11–13). Oikeudenmukaisuus vaatii myös toisten näkökulmien ymmärtämistä ja universaaliutta (Herne 2012, 234). Suvaitsevaisuus on sitä, että erimielisyydestä, oman hyväksynnän tai pitämisen puutteesta huolimatta ottaa asiat vastaan esimerkiksi toisen käytöksessä tai mielipiteissä (Van Doorn, 10.2014).

4. ANALYYSI

4.1. Teoriassa itsenäinen, käytännössä riippuvainen

Tiedonannosta löytyy joitain poliittisen neokolonialismin piirteitä. Dokumentissa esimerkiksi selostetaan kuinka Afrikassa kasvu ei aina ole ollut inklusiivista hallinnollisten haasteiden vuoksi ja kuinka Afrikka kärsii, ja tulee kärsimään, ilmastonmuutoksen ja muiden ympäristöongelmien vuoksi. Tiedonannossa ei kuitenkaan mainita Euroopan unionin jäsenmaiden osuutta ilmastonmuutokseen, kolonialismin kautta taloudelliseen ja teolliseen kehitykseen, tai sitä millaisia vaikutuksia EU:n ja Afrikan välisillä kauppasopimuksilla on ollut Afrikan maiden talouksiin. (European Commission 9.3.2020a, 1, 4.) Saman voi nähdä käsiteltäessä ylikansallista rikollisuutta ja kilpailua luonnonvaroista – EU:n mahdollista osallisuutta ei mainita sanallakaan (mt., 11; Mold 2007, 239; Ocheni & Nwankwo 2012, 51–53). Poliittiseen hallintoon kehoitetaan muutosta useammassa kohdassa tiedonantoa ja näiden kehotusten voidaan nähdä täyttävän poliittisen uuskolonialismin piirteitä (European Commission 9.3.2020a, 9).

Voidaan olettaa, että tiedonanto pitää EU:n intressejä sisällään. Tutkin siis yhtä poliittisen uuskolonialismin näkökulmaa analysoimalla mitä sellaisia asioita tiedonannossa ajetaan, jotka eivät kuulu Afrikan maiden intresseihin. Nämä voidaan tulkita EU:n yksipuolisten intressien tavoitteluksi. Afrikan intresseiksi kirjallisuudessa mainitaan muun muassa tuotantokyvyn kasvu, talouden kehitys, köyhyyden poistaminen, panafrikkalaisuus/Afrikan sisäinen integraatio, ihmisoikeudet, velan anteeksianto, terveys, hyvä elintaso, digitalisaatio sekä liikenteen infrastruktuuri (Kotsopoulos & Sidiropoulos 2007; Abebe & Maalim 2020, 1–18; Kiiskinen 8.6.2020; African Union, s.a.). Lisäksi Afrikan maille tärkeää ovat työllisyys, maahanmuuttoon liittyvät kysymykset, rauha ja turvallisuus, koulutus, kestävä kehitys, diasporan käsittely, hyvä hallinto, maatalouden ja yksityisen sektorin kehittämien, tasa-arvoisempi kumppanuus sekä alueen resilienssi, joka sisältää muun muassa vahvat instituutiot ja oman toimijuuden vahvistamisen (ibid.)

Tiedonannossa (European Commission 9.3.2020a, 2) mainitaan, että Euroopan ja Afrikan välille tarvitaan vahvemmat poliittiset, taloudelliset ja kulttuuriset siteet moninapaisessa maailmassa. Afrikan intresseihin kuuluu myös jossain määrin poliittinen ja taloudellinen yhteistyö Euroopan kanssa. Kuitenkin toivetta vahvemmissa siteistä, etenkin kulttuurillisesti, voidaan nähdä edustavan lähinnä Euroopan omia intressejä. Afrikan maissa korostetaan halua itsenäisempään ja vahvempaan omaan toimintaan, sekä afrikkalaisen kulttuurin ja kulttuuriperinnön vaalimiseen (African Union,

s.a.; Kiiskinen 8.6.2020). Myös historiallisista syistä voidaan olettaa, että Afrikka pyrkii yhä riippumattomampaan suhteeseen EU:n jäsenmaiden kanssa. EU:n ehdotukset tiedonannossa (European Commission 9.3.2020a, 7-8) erilaisille rahoitusinstrumenteille Afrikkaan saavat poliittisia uuskolonialistisia piirteitä, mikäli ne toteutuessaan vähentävät Afrikan omistajuutta kehityksestä, josta Afrikka toivoisi saavuttavan täyden vastuun (African Union s.a.). Lisäksi EU:n ehdotus sen ja Afrikan maiden välisten kauppasopimusten vahvistamisesta hyödyttää ja kiinnostaa lähinnä EU:ta itseään, ellei kauppasopimusten sääntöjä muuteta tasa-arvoisempaan suuntaan (Akokpari 2016, passim.). Toisaalta verrattuna muihin rahoitusvälineisiin, erityisesti sijoitukset ovat myös Afrikan maissa toivottuja. Kun Afrikalle keskeistä olisi monipuolistaa keskustelua maahanmuutosta, korostaa EU tiedonannossaan maahanmuuton hallintaan liittyvää puolta (Abebe & Maalim 2020, 12). Vaikka arvot, juurisyyt ja Afrikan sisäinen maahanmuutto mainitaan, yhteisenä päämääränä ehdotetaan kuitenkin maahanmuuton hallintaa, ja sana tehokkuus toistuu kappaleessa (European Commission 9.3.2020a, 14). Lisäksi dokumentin lopussa mainitaan, että EU:n ja Afrikan tulisi etsiä kumppanuutta ja ryhmittä kaikissa monenvälisissä foorumeissa. Afrikan maiden toiveena taas on toimia tilannekohtaisesti eri toimijoiden kanssa, tai kokonaan itsenäisesti, eikä sitoa itseään yhteen kumppaniin (Kiiskinen 8.6.2020). Tiedonannon yhteistyöalueissa näkyy melko hyvin molempien intressejä jo nyt, mutta kumppanuuksien ja muiden ehdotusten tarkemmasta muotoilusta, seurauksista ja merkityksistä ollaan hieman erimielisiä.

Komissio ja ulkosuhdehallinto tekevät tiedonannossaan ehdotuksen maanosien välisen vapaakauppa-alueen perustamisesta tulevaisuudessa. Tällaisen projektin ehtojen ja sääntöjen tasavertaisuuteen olisi kiinnitettävä huomiota, kuten myös Afrikan maiden erilaiseen lähtökohtaan, jotta tämä olisi molempia hyödyttävä eikä taloudellisesti uuskolonialistinen hanke. Aikaisemmassa kirjallisuudessa ollaan epäileväisiä kaupan vapauttamisen hyödyistä Afrikalle ja EU:n nähdään olevan historiallisessa etuasemassa globaalissa taloudessa (Kotsopoulos & Mattheis 2018, 450). Tiedonannossa puhutaan myös lisääntyvistä sijoituksista ja talouden monipuolistamisesta Afrikassa (European Commission 9.3.2020a, 6). Nämä toimet voisivat toteutuessaan jopa korjata uuskolonialismin talousriippuvuuden aiheuttamia vahinkoja Afrikan maiden talouksiin. Toisaalta tiedonannossa kehoitetaan olemassa olevien kauppasopimusten syventämiseen (mt., 8), vaikka niiden on nähty luovan asymmetrisuutta suhteisiin ja olevan Afrikan taloudelle haitallisia (Langan & Price 2020). Niin kauan kuin Afrikan maat saavat taloudellista avustusta EU:lta, ovat ne jossain määrin taloudellisesti riippuvaisia entisistä siirtomaaisännistäänkin. Tällöin siis täyttä taloudellista autonomiaa ei saavuteta – siinä määrin, kun se globaalissa taloudessa ylipäättään on mahdollista.

Tiedonannosta ei löydä kohtaa, jossa suoraan viitattaisiin EU:n kulttuuriseen paremmuuteen ja siten sosiokulttuuriseen uuskolonialismiin. Julkaisussa ei oteta näkyvästi kantaa kovinkaan moneen kulttuuriseen seikkaan, kuten uskontoon, kieleen tai perheasioihin. (European Commission 9.3.2020a.) Tämän voi tulkita jopa helposti ristiriitoja synnyttävien aiheiden tahallisenä välttämisenä. Vielä aiemmin näihinkin seikkoihin on EU:n jäsenmaiden toimesta vaihtelevalla päättäväisyydellä puututtu, joten tässäkin mielessä suhteissa on tapahtunut muutosta (ks. esim. Uzoigwe 2019). Kuitenkin alentuva sävy on tiedonannossa toisinaan havaittavissa: ”EU tukee Afrikkaa yrityksissään--”, ”Toivotamme Afrikan vapaakauppasopimuksen tervetulleeksi--” ”Olemme valmiita jakamaan kokemustamme--” (käännös V.T.).⁶ Havaitun voi osittain selittää sillä, että ehdotus on pelkästään EU:n puolelta ja tulevassa strategiassa nähdään toivottavasti sävynmuutos. Toisaalta tiedonanto myös tunnustaa Afrikan omaa vastuuta ja osallisuutta, sekä Euroopankin tarvetta kehittyä (mt., 1–2, 10).

Tiedonannossa näkyy uskolonialismin aiheuttamia vaikutuksia ja omien arvojen istutusta ainakin välillisesti, koska suhteet ovat aiemmin perustuneet Eurooppa-lähtöisyyteen. Tällöin Afrikassa olevat omat intressit, tavat ja riippumattomuus ovat vaihtelevissa määrin jääneet huonompaan asemaan (Oscheni & Basil 2012, 46–63) Välillä tiedonannosta on vaikea tietää, mitkä kaikki ehdotukset ovat kenenkin asettamia. Toisaalta Afrikan maiden ja toimijoiden omaa osuutta maanosan kehityksessä ei tulisi aliarvioida. EU ja Afrika ovat keskinäisriippuvaisessa suhteessa, mutta varsinkin historiallisten syiden vuoksi Afrikan riippuvuus EU:sta ja sen jäsenmaista on ongelmallisempaa niin vaikutuksissa kuin suuruudessaankin (ks. esim. *ibid.*)

4.2. Intressien tasa-arvoinen huomioiminen

Intressien tasa-arvoisen huomioimisen periaatteen mukaisesti tiedonannon, tai viimeistään valmiin strategian, tulisi huomioida niin EU:n kuin Afrikan maiden erilaiset intressit. Edellisessä alaluvussa mainituista Afrikan intresseistä tiedonannossa ei suoraan mainita hyvää elintasoa, Afrikan yhtenäisyyskehitystä – lukuun ottamatta taloudellista integraatiota – tasa-arvoista kumppanuutta eikä kehityksen omistajuutta.⁷ Tiedonannossa mainitaan hyvinvointi sekä köyhyys vain muutaman

⁶ ”The EU proposes to support the efforts of its African partners--”, ”We welcome the African Continental Free Trade Agreement--”, ”We are ready to share our - - experience” (European Commission 9.3.2020a, 7-8, 11).

⁷ Afrikan intresseiksi kirjallisuudessa mainitaan muun muassa tuotantokyvyn kasvu, talouden kehitys, köyhyyden poistaminen, panafrikkalaisuus/Afrikan sisäinen integraatio, ihmisoikeudet, velan anteeksianto,

kerran, ja oman toimijuuden vahvistaminen sekä velan hallinta epäsuorasti, osana muuta kontekstia. Velan anteeksiantoa ei mainita lainkaan. (European Commission 9.3.2020a, 1–17.) Osan näistä intresseistä, kuten tasa-arvoinen kumppanuus tai hyvä elintaso, voidaan perustella toteutuvan välillisesti tiedonannon muiden osien kautta. Tiedonannossa korostetaan muun muassa yhteistyön perustuvan kummankin intresseihin (European Commission 9.3.2020a, 1). Afrikan maiden taloudellinen kasvu ja sosiaalinen ulottuvuus ovat myös läsnä (ibid.). Lisäksi edellä olevat tavoitteet voi nähdä muita ehdotuksia abstraktimpina. Näistä seikoista huolimatta on mahdollista, että tasa-arvoinen kumppanuus ja hyvä elintaso jätetään mainitsematta sen vuoksi, että niiden toteutumista ei uskalleta luvata.

Oman toimijuuden vahvistaminen, sekä panafrikkalaisuus ovat tavoitteita, joissa Afrikan oma toiminta nousee keskeiseksi. Nämä luultavasti tulevat olemaan esillä Afrikan unionin tekemässä vastaehdotuksessa strategialle. Toisaalta Afrikan yhtenäisyyden ja toimijuuden voimistamisen maininta jo EU:n ehdotuksen puolelta olisi osoittanut parempaa ymmärrystä ja kunnioitusta vastapuolen päämäärille. Velan anteeksiannon ja köyhyyden vähäistä käsittelyä tiedonannossa, käsittäen niiden keskeisyyden Afrikalle sekä maiden välisille suhteille, onkin vaikeampi ymmärtää (ks. esim Brachet & Khan 12.3.2020). Lisäksi näiden Afrikalle tärkeiden seikkojen vähäinen huomiointi ei tue näkemystä siitä, että tiedonanto jo tuollaisenaan heijastaisi hyvin molempien maanosien intressejä. Mikäli tämän tasoisia lupauksia ei uskalleta antaa, voidaan pohtia, että kuinka onnistunut yhteistyö on tai onko se enää Afrikalle – lisääntyvän kiinnostuksen kohteena – tarpeeksi mieluinen (ks. esim. Kiiskinen 8.6.2020). Jos, ja kun, strategian tavoite on edistää kummankin intressejä, tulisi viimeiseen versioon sisällyttää tässä alaluvussa mainittuja tekijöitä. Koska intressien tasavertainen huomioiminen on Hjorthinkin mukaan vain osa tasa-arvoisuutta, ei tästä analyysistä voi vielä tehdä täydellistä johtopäätöstä tasa-arvon toteutumisesta tiedonannossa tai suhteissa ylipäänsä.

terveys, hyvä elintaso, digitalisaatio sekä liikenteen infrastruktuuri (Kotsopoulos & Sidiropoulos 2007; Abebe & Maalim 2020, 1–18; Kiiskinen 8.6.2020; African Union, s.a.). Lisäksi Afrikan maille tärkeää ovat työllisyys, maahanmuuttoon liittyvät kysymykset, rauha ja turvallisuus, koulutus, kestävä kehitys, diasporan käsittely, hyvä hallinto, maatalouden ja yksityisen sektorin kehittämien, tasa-arvoisempi kumppanuus sekä alueen resilienssi, joka sisältää muun muassa vahvat instituutiot ja oman toimijuuden vahvistamisen (ibid.)

4.3. Yhteistyön geopoliittiset merkitykset

Tiedonanto ottaa vaihtelevasti huomioon Afrikan maantieteelliset ja ilmastolliset erityispiirteet. EU:n Afrikka strategiassa mainitaan, kuinka maaseutu erityisesti on riippuvainen maanviljelystä, ja rannikkoalueita uhkaa merenpinnan nousu (mt., 3). Lisäksi muun muassa kohdat pääsystä terveydenhuoltopalveluihin ja sähkönsaannin varmistamisesta kaikilla Afrikan alueilla viittaa siihen, että maanosan eri alueita pyritään ottamaan tasavertaisesti huomioon tiedonannossa (mt., 4–5). Tiedonanto ei kuitenkaan riittävästi huomioi niitä erilaisia haasteita, joita Afrikassa sijainnin ja maantieteellisten tekijöiden vuoksi kohdataan, kuten kuivuus, metsäkato, sään ääri-ilmiöt tai ilmastonmuutoksen kiihdyttämät ongelmat (Mangala 2013, 227 & WWF, s.a.).

Vaikka tiedonannossa mainitaan Afrikan runsaat luonnonvarat ja niiden merkitys maanosan kehityksessä, huomautetaan myös uhasta luonnonvarojen ylikulutukseen. Energiasaatavuus on yksi ehdotetuista kumppanuuksista, eli sen merkitys niin Afrikan omassa kehityksessä kuin yhteistyössä on nähtävästi suuri. (European Commission 9.3.2020a, 2–4.) Tiedonannon perusteella Afrikassa voi nähdä merkkejä niin särkyvyöhykkeestä kuin vaikutuspiirin piirteistä. Afrikka on kasvavan intressin kohteena globaalisti muun muassa runsaiden luonnonvarojensa myötä, ja se on omasta halustaan huolimatta yhä suhteellisen riippuvainen muiden toimijoiden investoinneista ja avusta (European Commission 9.3.2020a, 2, 4 & Kiiskinen 8.6.2020). EU:n merkitys alueen kehityksessä tehdään tiedonannossa selväksi kertomalla unionin ja sen jäsenmaiden olevan Afrikan suurimpia kumppaneita kaikilla sektoreilla ja myös sijoittajina (mt., 2, 6). Toisaalta Kiiskinen (8.6.2020) kuvaa, kuinka Afrikka on kehittymässä yhä itsenäisemmäksi toimijaksi, joka voi valita yhteistyökumppaninsa monesta ehdokkaasta. Tämän vuoksi alueen leimaaminen vaikutuspiiriksi heijastaisi paremmin mennyttä asetelmaa kuin tämän hetken kehityksiä. Koko maanosasta ei myöskään voi puhua sekasorron ja kilpailun keskiössä olevana särkyvyöhykkeenä, huolimatta tämänkaltaisten piirteiden toteutumisesta osassa maanosaa (European Commission 9.3.2020a., 11).

Heti tiedonannon ensimmäisessä kappaleessa mainitaan Afrikan tärkeys Euroopalle naapurina, muun muassa maanosan läheisyyden vuoksi (European Commission 9.3.2020a, 1). Tällä samalla läheisyydellä perustellaan se, kuinka alueet ovat luontaisia kumppaneita tuomaan taloudellista kasvua kummallekin maanosalle (mt., 6). Keskiöön nostetaan myös Afrikan moninaisuus, maahanmuutto sekä alueen väestönkehitys ja siitä syntyvät seuraukset (mt., 1). Lisäksi tiedonannon teko, jossa osapuolena on koko Afrikan maanosa, voidaan nähdä alueellisuuden ilmentymänä. Tämä korostaa kiihtyvää resurssikilpailua alueella (Kiiskinen 8.6.2020). Toisaalta ylikansallisten uhkien ja

mahdollisuuksien suuri osuus tiedonannosta kertoo yleisestä kehityksestä, joka tuo uutta näkökulmaa rajat ylittävällä otteellaan pelkkien spesifien maantieteellisten tekijöiden tutkintaan.

4.4. Realistisia intressejä ja toimivaa yhteistyötä

Tiedonannossa globaali yhteistyö – alueellisen yhdentymisen lisäksi – nähdään parhaaksi keinoksi tuomaan vakautta, niin ikään realistisen koulukunnan epävarmuuden ja epäluottamuksen sijaan (European Commission 9.3.2020a, 15). Lisäksi vaikka tiedonannossa kuvataan erilaisia epävarmuutta ja jopa konflikteja tuovia tekijöitä, niihin on esitetty myös yhteisiä ratkaisuja (mt., 10-13). Tehokkuuden ja hallinnan korostaminen – arvojen rinnalla tosin – maahanmuutosta puhuttaessa voidaan nähdä EU:lta omien realististen intressien mukaiseksi, sillä hallitseman maahanmuutto on aiemminkin koettu uhkana jäsenmaiden vakaudelle (European Commission 9.3.2020a, 14-15; Hankamäki & Ojanen 16.12.2020, Berenskötter 2018, 13-15). Sama päätelmä voidaan tehdä muista turvallisuuteen liitettävistä intresseistä ja ehdotuksista, joita tiedonannosta löytyy. Tiedonannossa hyötyä haetaan kuitenkin kummallekin toimijalle, minkä lisäksi Afrikan ja EU:n kumppanuus nähdään luotettavana ja pitkäaikaisena (European Commission 9.3.2020a, 2, 6). Pyrkimykset tukea Afrikan kehitystä ja kansainvälistä asemaa eivät myöskään istu suhteellisen vallan teoriaan (mt., 15, 18; Haukkala 2012, 234). Yhteistyö Afrikan kanssa perustellaan muun muassa yhteisten intressien ajamisella ja 2000-luvun haasteiden päihittämisellä. Tämä heijastaa realistista näkemystä intressien keskeisyydestä ja tulevaisuuden epävarmuudesta. Toisaalta kumppanuuden, sekä yhteisten intressien ja yhteisen tulevaisuuden mainitseminen ei mukaile realismin periaatteita. Tiedonanto ei myöskään istu realistisen koulukunnan valtiokeskeiseen näkemykseen, sillä tiedonanto käsittelee alueita lähinnä maanosina tai edustamiensa unionien kautta. (European Commission 9.3.2020a, 1; Berenskötter 2018, 13-15) Toki mitä vahvempaa ja monialaisempaa yhteistyötä Afrikan maiden kanssa tehdään, sitä enemmän potentiaalia EU:lla on lisätä valtaansa naapurimaanosassa, ujuttaa omia päämääriään yhteistyöhön, sekä nostaa globaalia asemaansa.

4.5. Liberalistiset näkemykset edistyksestä ja taloudesta

Läpi tiedonannon (European Commission 9.3.2020a, 1-18) korostetaan yhteisille intresseille pohjautuvaa yhteistyötä ja sen vahvistamista. Toimijat jotka tuota yhteistyötä harjoittavat ovat, kansainvälisen politiikan liberalistiseen koulukuntaan sopien, ylikansallisia ryhmittymiä yksittäisten valtioiden rinnalla. Tiedonannossa tuodaan ilmi usko kehitykseen ja muutokseen yksilöiden toiminnan tai yhteistyön kautta (mt., 1). Dokumentin viimeinen luku kehottaa lisäämään

kolmenvälistä yhteistyötä AU:n, EU:n ja YK:n välillä. Lisäksi lopussa kuvataan kuinka EU:n ja Afrikan tulisi mahdollisuuksien mukaan noudattaa työskentelyssään YK:n kolmea pilaria, joihin kuuluvat rauha ja turvallisuus, kehitys sekä ihmisoikeudet. (mt., 15-16; UN, s.a.) Verratessa liberaaliin näkemykseen edistyksestä tiedonannossa puuttuu suora viittaaminen tai lupaus globaalista hyvinvoinnista (European Commission 9.3.2020a, passim; Forsberg & Raunio 2014, 28). Toisaalta globaali hyvinvointi olisi erittäin paljon luvattu, jopa epärealistista, EU:n ja Afrikan väliseltä yhteistyökehitykseltä. EU:n Afrikka-strategia ei ota kantaa demokraattisen rauhan teoriaan eikä tee jaottelua maiden välillä niiden kehityksen tai vapauden mukaan. Mielestäni, erityisesti tässä kontekstissa, tuollaiset lausumat olisivatkin osoittaneet EU:lta ymmärtämättömyyttä.

Euroopan komission ja EU:n korkean edustajan tiedonannossa korostetaan talouden ja talouskasvun merkitystä Afrikan kehitykselle (European Commission 9.3.2020a, passim.). Yhteistyön ja alueiden taloudelliset näkökulmat nousevat useassa kohtaa esille: talous on ensimmäinen asia, joka mainitaan mahdollisuuksien ja uhkien joukossa; sekä talous saa poiketen muista tiedonannon ensimmäisellä sivulla kokonaan oman kappaleen (European Commission 9.3.2020a, passim.). Yksi ehdotetuista yhteistyöalueista on taloudelliseen teemaan sopiva kestävä kasvu ja työ – ollessaan myös ehdotuksista pisin. Taloudellinen kasvu näyttäytyy tiedonannossa läpileikkaavana teemana, ja talouskasvun nähdään mahdollistavan sosiaalista ja inhimillistä kehitystä (mt., 1–16). Lisäksi tiede ohjaa tiedonantoa – onhan sen kumppanuuksissa otettu huomioon esimerkiksi ilmastonmuutos sekä digitaalinen siirtymä ja osaa ehdotuksista on perusteltu mittaustuloksiin perustuvilla argumenteilla sekä alueella havaituilla kehityskuluilla (mt.8–11, 18). Kaikki perustelut eivät kuitenkaan ole suoranaisesti tieteellisiä, muun muassa viitattaessa arvoihin (mt., 8–13).

Vaikka tiedonannossa (European Commission 9.3.2020a, passim.) huomioidaan Afrikan unionin merkitys esimerkiksi rauhan kontekstissa, ei siinä erikseen kehoteta lisäämään tätä ylikansallista integraatiokehitystä tai painoteta sen merkitystä rauhalle. Tiedonannon yhteistyöehdotuksissa pyritään hallitsemaan epävarmuutta muun muassa rauhan rakentamisen, verkkorikollisuuden estämisen, sekä maahanmuuton yhteisen hallinnan kautta (mt., 5, 10–14). Lisäksi mahdollisena yhteistyökehityksenä tiedonanto rohkaisee liberaalien normien ja ideoiden, kuten tasa-arvon ja vapaakaupan, vahvistamiseen (mt., 8, 12; Berenskötter 15–17). Se että EU:n julkaisema tiedonanto jopa rohkeasti ehdottaa tiettyjä yhteistyöpilareita ja yhteisiä intressejä, on tietyllä tapaa toisen osapuolen suostuttelua. Toisaalta, kuten liberalismissa, tiedonannossa nähdään mahdolliseksi molempia osapuolia hyödyttävä yhteistyö (mt., 15, 10, 6; Berenskötter 15–17). Tiedonannossa kerrotaan EU:n havaitsevan hyödyt, joita muiden toimijoiden osallistuminen Afrikassa luo (European

Commission 9.3.2020a, 2). Kappaleen loppu keskittyy kuitenkin EU:n ja Afrikan kahdenvälisen yhteistyön korostamiseen (ibid.).

4.6. Kestävää kehitystä?

Ilmastonmuutos sekä ympäristöön liittyvät ja sosiaaliset haasteet mainitaan tiedonannossa usein. Afrikan maanosan yhtenä haasteena tuodaan ilmi kestävä elintapa ja kestävä taloudellinen kasvu, jotka pohjautuisivat hyvälle hallinnolle, sosiaaliselle yhtenäisyydelle sekä terveelle ekosysteemille (European Commission 9.3.2020a, 1). Kestävä energia, ruokaturvallisuus sekä luonnonvarojen ja luonnon monimuotoisuuden suojelu todetaan lukeutuvan yhteisiin intresseihin (mt., 1–3). Esimerkiksi tiedonannon (mt., 2–10) vihreän siirtymän, kestävä kasvun ja työpaikkojen sekä digitalisaation kumppanuusalueissa otetaan kantaa niin kestävä kehityksen taloudellisiin, sosiaalisiin kuin ympäristöllisiin puoliin. Lisäksi tiedonannon päätelmä-osa sisältää kestävä kehityksen ulottuvuuden: siinä mainitaan talouskasvu, sitoutuminen kestävä kehityksen periaatteisiin ja Pariisin sopimukseen ilmastonmuutoksesta (mt., 15–17). Kestävä kehityksen tavoitteet ja periaatteet ovat siis lähes kaikki mainittu EU:n Afrikka-strategiassa (Mensah 2019, 1–6, 11, 14). Toisaalta on järkevää kyseenalaistaa, kuinka hyvin taloudellinen kasvu ja ympäristöhuolet voidaan ottaa yhtä aikaa huomioon, tai miten onnistuneesti EU-maat ovat itse tavoitteita saavuttaneet. Lisäksi on todennäköistä, että sosiaaliseen ja ympäristölliseen kehitykseen tarvitaan vielä syvempää muutosta esimerkiksi asenteissa ja rakenteissa kuin ne tavoitteet ja toimet, joita tiedonannossa listataan (ks. esim. McDuff 18.3.2019.). Tulisiko esimerkiksi ympäristön hyvinvointi laittaa talouskasvun edelle, tai epätasa-arvon käsittelyyn ottaa enemmän intersektionaalisuuteen (ks. esim. THL 2020) tai tasavertaisiin mahdollisuuksiin perustuva näkökulma?

4.7. Tavoitteena rauha ja turvallisuus

Useimmat uusiin uhkiin luokitellut ilmiöt mainitaan tiedonannossa suoraan, lukuun ottamatta seuraavia: valtioiden kilpailu, geostrateginen suurpeli, rakenteellinen ja kulttuurillinen väkivalta, jengit, huumekartellit, merirosvous, globaalit kuljetusuhat sekä ilmastonmuokkaus (European Commission 9.3.2020a, 1–18; Gueldry ym. 2019, 5, 14–15). Tiedonannon luonne ja tiiviys ei kuitenkaan anna edes olettaa, että kaikkia näitä uhkia voitaisiin ja tulisi mainita. Toisaalta suhteissa ja maanosissa vaikuttaa valtioiden välinen kilpailu sekä väkivallan monet muodot, joten näiden mainitsematta jättäminen on puute jossain määrin (ibid.). Tiedonannon näkemys konfliktinratkaisuun ja rauhaan ylipäänsä on kuitenkin kiitettävän kokonaisvaltainen, samalla kun Afrikalle itselle

tunnustetaan vastuu omasta turvallisuudestaan. EU:n Afrikka strategiassa otetaan muun muassa huomioon rauhattomuuden uudenlaiset tekijät; uusien toimintatapojen tarve; toimet ennen, jälkeen ja konfliktin aikana; sekä erityistä huomiota tarvitsevat alueet. Lisäksi tiedonannossa tunnistetaan, että kestävä turvallisuuden ja -kehityksen saavuttamiseen vaaditaan seuraavien asioiden toteutuminen: laillisuusperiaate, sukupuolten tasa-arvo, demokratian periaatteet, ihmisoikeuksien kunnioittaminen sekä syrjinnän lopettaminen. (European Commission 9.3.2020a, 10–13.) Turvallisuus onkin molemmille toimijoille keskeinen tema, ja kumppanuusalue, jonka yhteistyöstä löytyy jonkinlainen konsensus (Kiiskinen 8.6.2020).

4.8. Lähtökohtana Euroopan unionin perusarvot

Tiedonanto ottaa suhteellisen hyvin EU:n eri perusarvot (ks. esim SEUT 2020) huomioon. Tiedonannossa kerrotaan, kuinka Afrikan ja EU:n maat ovat sitoutuneet suojelemaan ihmisoikeuksia ja perusvapauksia, kuinka tulisi taata hyvä hallinto sekä avoimet ja inklusiiviset yhteiskunnat (mt., 12). Ihmisoikeudet, demokratia ja naisten oikeudet otetaan tiedonannossa esiin monta kertaa. Dokumentissa mainitaan myös maanosan sosiaaliset ja inhimilliset ongelmat kuten köyhyys, konfliktit sekä ympäristön aiheuttamat vaikeudet. (European Commission 9.3.2020a, 1–2). Epätasa-arvon ja syrjinnän vastainen taistelu mainitaan työllisyyden yhteydessä, lisäksi syrjintä millään perustein kielletään (mt., 10–14). Maahanmuuttoon ja liikkuvuuteen liittyvässä yhteistyöehdotuksessa korostetaan, miten EU jatkaa ydinarvojensa ja haavoittuvien ihmisten erityistä huomioimista. Toisaalta voidaan olla montaa mieltä siitä, onko EU aina onnistunut näiden ydinarvojen kunnioittamisessa maahanmuuttoon ja pakolaisuuteen liittyvissä toimissa (Amnesty International, s.a.). Tiedonannon ehdotus 10 liittyy sääntöpohjaisen järjestelmän vahvistamiseen Afrikan kanssa. Siinä kerrotaan myös, että toiminnan tulisi taata YK:n kolme pilaria. Näihin kuuluvat muun muassa ihmisoikeudet, sisältäen vapauden ja oikeudenmukaisuuden periaatteet. (European Commission 9.3.2020a, UDHR 1948.) Vaikka perusarvot mainitaankin tiedonannossa useamman kerran, tiedonanto voisi jokaisessa kumppanuusehdotuksessa ottaa huomioon monipuolisesti ja yhä konkreettisemmin näitä arvoja. Lisäksi moniarvoisuus, epätasa-arvo ja erilaisten esteiden parempi huomioiminen olisivat voineet olla keskeisemmin esillä. Esimerkiksi vähemmistöinä lähinnä naiset ja lapset ovat tiedonannossa mainittuina erityistä huomiota tarvitsevina, vaikka naiset sekä lapset eivät välttämättä lukeudu keskeiseksi osaksi vähemmistöjä määriteltäessä (European Commission 9.3.2020a, 14). Se kuinka hyvin EU:n perusarvot toteutuvat käytännössä tulevassa yhteistyössä, on jälleen eri asia.

4.9. Suhteisiin vaikuttavat tekijät ja suhteiden kehitys tiedonannon pohjalta

Taloudelliset näkökulmat korostuvat oikeastaan läpi tiedonannon, ja tulkintani on, että taloudellinen kasvu ja kauppa ovat EU:lle erityisen tärkeitä intressejä ja yhteistyön alueita. Vaikka talous toimii joskus hyvänä välineenä kehityksiä tuovissa projekteissa, tulisi taata, ettei taloudesta ja sen kasvusta tule arvo itsessään (Aarva ym. 14.10.2020). Lisäksi yhteisen toiminnan lujittaminen usealla sektorilla viittaa haluun vahvistaa yhteistyötä ja suhteita ylipäänsä. Tiedonannossa ilmaistaan esimerkiksi, että yhteistyötä on jatkettava, haasteita voidaan ratkaista vain yhdessä, sekä kuinka EU on Afrikalle kaikilla aloilla suurin kumppani (European Commission 9.3.2020a, 2, 7). Lisäksi tiedonannossa mainitaan, että globaali yhteistyö sekä alueellinen integraatio takaavat parhaiten kansainvälisen vakauden (mt., 15). EU:n Afrikka-strategiassa kannustetaan vahvempaan yhteistyöhön yleisesti, minkä lisäksi EU:n voi nähdä pyrkivän kannustamaan yhteistyöhön juuri sen kanssa. Tämä tehdään EU:n tiedonannossa korostamalla suhteiden positiivisia puolia, kuten yhteistyön laajuutta eri sektoreilla ja yhteistyön perustumista yhteisiin intresseihin, eli pyrkimystä tasa-arvoisempaan ja kumpaakin hyödyttävään suhteeseen. Kontekstina on Afrikassa lisääntyvä geopoliittinen kilpailu uusien toimijoiden myötä. (European Commission 9.3.2020a, 1-2.)

Tiedonannossa näkyy myös EU:n halu edistää Afrikan kehitystä muun muassa tukemalla digitaalista muutosta ja ilmasto-resilienssin lisäämistä, tukemalla erilaisissa sosiaalisissa tarpeissa ja haasteissa, sekä muun tarjotun avun kautta. Useat ehdotetut toimet – kuten kauppapolitiikka sekä digitaalinen muutos ja rauha – sisältävät myös ilmastoulettavuuden. (European Commission 9.3.2020a, 2-12.) Kestävän kehityksen näkökulma kulkee läpi tiedonannon (mt., passim). Ilmasto- ja ympäristöintressien näkyminen ehdotetussa yhteistyökehityksessä ei ole yllättävää, kun pohtii niiden keskeisyyttä myös nykyisen von der Leyenin johtaman komission agendalla (European Commission 4.12.2019). Ilmastonmuutoksen luonne globaalina uhkana, joka jokaisen toimijan tulee ottaa yhä enemmän huomioon, tekee tämän keskeisyydestä tiedonannossakin ymmärrettävää. Sen lisäksi erityisesti EU:lla on merkittävä vastuu yhtenä suurimpina saastuttajina, ja Afrikalla taas on paine toimia, koska ilmastonmuutoksen vaikutukset ovat alueella keskivertoa suuremmat (Euroopan parlamentti 7.3.2018; WWF 3.2020, 4–5). Afrikassa vihreän infrastruktuurin rakennus voi olla esimerkiksi EU-maita helpompaakin, kun mallia ja oppia voidaan ottaa muualla tehdyistä siirtymistä. Toisaalta on oltava tarkkana siinä, miten tietyt toimintatavat istuvat juuri Afrikan maiden olosuhteisiin ja hyödyttävätkö ne lopulta tavallista kansaa. (WWF, 3.2020, 4–5) Tämä pätee hyvin muihinkin projekteihin, esimerkiksi poliittisiin tai taloudellisiin malleihin. Kestävän kehityksen päämäärät – eli sosiaaliset, taloudelliset ja ympäristölliset näkemykset – otetaan tiedonannossa huomioon, alaviitteissäkin todetaan mitkä toimet ovat kestävän kehityksen tavoitteiden kanssa

linjassa (European Commission 9.3.2020a, passim.) Tiedonannon oma vastaus yhteistyöhön vaikuttaviin tekijöihin kerrotaan heti aluksi, suhteiden kerrotaan olevan syvät historian, maantieteellisen läheisyyden ja jaettujen intressien vuoksi (mt., 1). Sisällönanalyysinkin perusteella nämä ovat ainakin osa niistä tekijöistä, jotka suhteissa vaikuttavat. Tiedonanto myös kuvailee lopussa toivottua yhteistyötä sääntöpohjaisena, monenvälisenä sekä koherenttina ja toivoo, että se sisältäisi avointa dialogia sekä asiantuntijuutta (mt.,15–16). EU:n Afrikka-strategian kumppanuuksien sisällöstä heijastuvat ainakin sääntöpohjaisuus ja asiantuntijuus, muiden toteutuminen jää nähtäväksi. EU:n ja Afrikan maiden vuorovaikutuksen oletetaan jatkuvan kahdenvälisellä, alueiden välisellä sekä maanosien välisellä tasolla (mt., 2).

Toisaalta tiedonannon (mt., 17) voidaan nähdä olevan keino EU:lle lisätä valtaansa niin Afrikassa kuin jopa globaalisti. Vallan saavuttaminen mahdollistuisi, jos EU onnistuu vahvistamaan asemaansa Afrikassa – mahdollisesti muiden toimijoiden sijaan – ja perustamaan suhteet omien ulkopoliittisten linjaustensa mukaisiksi. EU:n Afrikka-strategia ottaa arvopohjaisuuteen monessa kohtaa kantaa, varsinkin ihmisoikeuksiin ja sukupuolten tasa-arvoon liittyen (mt., passim). EU perustuu tietyille arvoille ja haluaa näyttäytyä moraalisenä toimijana (Kotsopoulos & Sidiropoulos 2007). Euroopan unioniin vaikuttavat luultavasti molemmat seuraavista: sen aito kiinnostus omia perusarvoja ja niiden toteutumista kohtaan sekä niistä saatava hyöty julkisuuskuvassa ja toimien oikeuttamisessa. Kotsopouloksen ja Sidiropouloksen (2007) tekstin selitys on, että suhteita halutaan vahvistaa ja laajentaa eri sektoreille, jotta samalla voitaisiin edistää omia ydinarvoja ja geopoliittisia intressejä sekä kiihdyttää kaupankäyntiä maanosien välillä. Löydöt tiedonannosta vahvistavat tätä tulkintaa jossain määrin. Turvallisuuteen ja rauhaan liittyvät huolet lukeutuvat EU:n intresseihin. Tämä näkyy siinä, kuinka kokonaisvaltaisesti EU huomioi turvallisuus- ja rauhankysymykset sekä miten EU pyrkii niiden vahvistamiseen yhdessä (European Commission 9.3.2020a, 10–13). Rauhan ja turvallisuuden lukeutumista EU:n intresseihin tukee myös hiljattain perustettu Euroopan rauhanrahasto, jonka tarkoituksena on tukea EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan kuuluvia toimia (Rautio & Manninen 19.4.2021). EU:n oma turvallisuus on sidottu Afrikan vakauteen, onhan se EU:lle naapuri maanosa ja mahdollinen maahanmuuttajien lähtöalue. Tämän vuoksi turvallisuusnäkökulmien keskeisyys tiedonannossa on ymmärrettävää. EU:n tulee yhä enemmän todistaa hyötynsä jäsenmailleen legitiimiytensä osoitukseksi, ja tämä on tehtävä ympäristössä, jossa EU-kannatus ei ole itsestäänselvyys. Tämänkin takia unioni on lisännyt ulkopoliitiikkaan strategisuutta, jolloin omat päämäärät ja intressit ajavat aiempaa enemmän sen toimintaa. (Hankamäki & Ojanen 16.12.2020.) Turvallisuus ja rauha ovat myös Afrikan maiden intresseissä, joten on todennäköistä, että ne saavat keskeisen aseman tulevassa yhteistyössä (ks. esim Kiiskinen 8.6.2020).

Afrikan mailla on useita ja eriäviäkin intressejä. Tiivistetysti, ja ennen Afrikan unionin omaa ehdotusta tulevalle strategialle, voidaan sanoa, että intressit kohdistuvat kehitykseen, vakauteen, oikeudenmukaisuuteen ja arvoihin liittyviin tekijöihin, sekä tasa-arvoisempiin suhteisiin ylipäänsä. Ymmärrettävästi useimpia näistä tiedonanto jo käsittelee perustuessaan muun muassa yhdessä käytyihin neuvotteluihin. (Kotsopoulos & Sidiropoulos 2007, African union s.a.) Asiat joita tiedonanto ei ota huomioon, ovat kuitenkin erittäin merkittäviä Afrikalle itselleen ja suhteiden yhdenvertaisuuden saavuttamiseksi, kuten velan anteeksianto, Afrikan yhtenäisyyden ja oman kulttuurin tuki, geopoliittisten erityispiirteiden aiheuttamat haasteet, sekä erilaisten ongelmien rakenteelliset ja intersektionaaliset puolet. (European Commission 9.3.2020a, 2–17; CONCORD 11.5.2020, 2–8.) Esimerkiksi talouden vapauttaminen ja kaupan lisääminen eivät välttämättä tuo kehitystä Afrikan maihin pitkällä ajanjaksolla, varsinkaan jos sopimukset niiden taustalla mukailevat enemmän EU:n tai yritysten intressejä, eivätkä palvele Afrikan omia tarpeita ja olosuhteita. Tiedonanto (European Commission 9.3.2020a, 3–9) ottaa toisaalta jo tässä vaiheessa paremmin huomioon esimerkiksi verovälttelyn, luonnonvarojen ylikulutuksen ja viennin moninaisuuden lisäämisen. Monipuolinen ja syvä tuki Afrikan oman toimijuuden vahvistamiselle ”afrikkalaiset ratkaisut afrikkalaisiin ongelmiin” periaatteen (käännös V.T.) mukaisesti,⁸ johtaisi tasa-arvoisempaan suhteeseen (Hankamäki & Ojanen 16.12.2020).

Tiedonannon analyysin pohjalta EU:n ja Afrikan maiden yhteistyö tulee luultavammin keskittymään tulevaisuudessa ainakin digitalisaatioon, maahanmuuttoon, talouteen ja kauppaan, turvallisuuteen ja rauhaan sekä ilmastoon ja ympäristöön liittyviin asioihin. Lisäksi arvokysymykset kuten ihmisoikeudet ja tasa-arvo tulevat luultavimmin olemaan käsiteltävissä asioissa, niin EU:n ja Afrikan sisäisesti kuin välisestikin. Afrikan maiden kehitys ja sen tukeminen ovat todennäköisesti ainakin lähitulevaisuudessa vielä agendalla. Maanosien välillä on, ja luultavasti tulee olemaan, eriäviä intressejä edellä olevien aiheiden käsittelytapaan ja priorisoimiseen liittyen. Lisäksi erimielisyys tulee todennäköisesti kohdentumaan siihen, missä määrin ja millä tavoin EU:n tulisi Afrikan asioihin tulevaisuudessa puuttua, niin yhteistyön kuin avun kautta. Tulee muistaa, että intressit vaihtelevat alueidenkin sisällä (Kotsopoulos & Sidiropoulos 2007; Taylor 2016, 106). EU:ssa kohdistuu Afrikkaan yhä suurempi kiinnostus muun muassa sen resurssien, keskinäisriippuvuuden kasvun ja maahanmuuttoon liittyvien kysymysten vuoksi, ja tiedonannosta ilmeni EU:n toive yhä vahvemmista suhteista maanosien kesken. Afrikan maiden omat toiveet ja lisääntyvä kilpailu alueella viittaisivat

⁸ ”African solutions to African problems” (Figuremariam, 18.9.2008).

kuitenkin siihen, että yhteistyötä ei jatkuisi yhtä tiiviinä kuin mitä EU:n toiveissa on (Kiiskinen 8.6.2020). Maanosien väliset erimielisyydet voivat luoda ristiriitoja ja heikentää kumppanuutta, ellei niitä käsitellä yhdessä. Kummankin maanosan tarpeiden ja keskinäisriippuvuuden vuoksi yhteistyö Afrikan maiden ja EU:n välillä todennäköisesti tulee tulevaisuudessakin jatkumaan, mutta yhteistyön määrä on luultavimmin kompromissin tulos. Avoin dialogi ja Afrikan omien ehdotusten liittäminen lisäävät tulevan EU–Afrikka-strategian ja näin myös tulevan yhteistyön tasa-arvoisuutta (Kotsopolous & Sidiropoulos 2007, Hjorth 2014). Täysin tasa-arvoiseen kumppanuuteen on vielä paljon matkaa, mutta suunta on oikea. Yhdenvertaisuuden saavuttaminen on suhteissa kauempana: tiedonanto ei ainakaan tuollaisena heijastanut tarvittavaa huomiota Afrikan erityispiirteille ja yksilöiden erilaisille lähtökohdille. Lisäksi kolonialismin perintö suhteissa, ja josta piirteitä näkyy yhä esimerkiksi taloudellisen riippuvuuden muodossa, vaikeuttaa yhdenvertaisuuden toteutumista. Erityisen vaikeaksi tämän tekee se, että tiedonannossa ei tätä menneisyyttä tai sen vaikutuksia kertaakaan tunnusteta. (European Commission 9.3.2020a, 1–18.)

Tiedonanto on vasta Euroopan komission ja EU:n korkean edustajan hahmotelma, joka tulee yhä muuttumaan. Toisaalta se pohjautuu jo yhdessä tehdyille sitoumuksille ja on tehty niiden intressien pohjalta mitä, varsinkin EU, suhteilta haluaa, joten tiedonannosta löytyvät suuret linjaukset tulevat todennäköisesti näkymään tulevissa suhteissa EU:n ja Afrikan välillä. EU:n Afrikka-strategia edustaa myös tietynlaista julistusta EU:n puolelta eli sen voi nähdä sisältävän asioita joihin pyritään, tai toivotaan, että muut toimijat näkisi EU:n niiden kautta. Analyysin pohjalta Euroopan unioni näyttää tavoittelevan roolia sääntö- ja arvopohjaisena vahvana globaalina toimijana, joka pyrkii ratkomaan kansainvälisiä ongelmia ja tukemaan muita toimijoita. Tiedonantoa kriittisellä, jopa kyynisellä, otteella tutkimalla EU:sta voi tosin saada myös kuvan, että tiedonannon avulla EU pääasiassa ylläpitää turvallisuuttaan. Ilmastonmuutos, alhainen kehitys, konfliktit voivat kuitenkin kaikki lisätä niin rauhattomuutta kuin maahanmuuttoa myös EU:n puolelle. Toisaalta arvot, rauha ja kehitys ovat asioita, joiden pohjalta EU on perustettu, ja joita EU tiedonannossa korostaa. EU:n nykyhetken politiikat osoittavat samaa ristiriitaisuutta: vuoden 2020 maahanmuuttopakettin vaarana on nähty sen kärjistyvän lähinnä keinoksi pitää pakolaiset poissa Euroopasta, toisaalta EU:n apu COVID–19-pandemian aikana Afrikalle Team Europe-rahoituspaketin kautta on ollut merkittävää (Human Rights Watch 8.10.2020; Kiiskinen 8.6.2020). Suhteisiin vaikuttavat moninaiset asiat ja intressit, joiden jyrkkä erottelu ei ole aina mielekäästä, ja minkä vuoksi – näennäistäkin – ristiriitaisuutta voidaan selittää. Tulee myös muistaa, että tuleva EU:n ja Afrikan strategia koskee Afrikan maiden lisäksi Euroopan unionin omia toimia. EU:n tulisi itsekin edistää sovittuja yhteistyömuotoja ja tavoitteita, kuten ihmisoikeuksien puolustamista sekä ilmasto- ja ympäristötoimia. Tästä huolimatta

tiedonannossa ajoittain korostetaan lähinnä Afrikassa tehtäviä toimia, joissa EU:n rooliksi jää tukijana olo (European Commission 9.3.2020, 9–11).

5. JOHTOPÄÄTÖKSET

Vuorovaikutuksessa EU:n ja Afrikan maiden välillä on yhä ongelmia. Kuitenkin muiden toimijoiden lisääntyminen Afrikassa ja tiedonannon kumppaakin toimijaa – ja kummankin hyötyä – huomioiva ote viittaisi siihen, että yhteistyössä on mahdollisuus muutokseen (ks. esim. Kiiskinen 8.6.2020). Lisäksi EU:n Afrikka-strategiassa pyritään ratkomaan useita Afrikkaa ja EU:ta koskevia haasteita ja tuomaan kumppanuuksien kautta kehitystä sekä hyvinvointia alueille. Todennäköisesti näiden päämäärien eteen myös tehdään yhteistyötä, koska Afrikan maiden ja EU:n jäsenmaiden intressit haasteisiin ja kehitykseen liittyen ovat laajalla mittakaavalla yhteneväiset. Toisaalta yhteistyö tiedonannon pohjalta sellaisenaan voisi olla ongelmallista: Afrikan maiden monenlaisia olosuhteita ja intressejä sekä suhteissa vaikuttaneita ja yhä vaikuttavia ongelmia ei vielä oteta täysin huomioon. Tuleva yhteistyökehys tulee kuitenkin vielä muuttumaan seuraavassa EU–Afrikka huippukokouksessa, jossa luultavasti kuullaan Afrikan maiden ehdotus yhteiselle EU–Afrikka-strategialle. Se kuinka hyvin nämä ehdotukset integroidaan osaksi strategiaa ja yhteistyötä vaikuttaa myös yhteistyön tasa-arvoisuuteen. Tiedonannon sisällönanalyysin pohjalta teen johtopäätöksen, että Afrikan maiden ja EU:n välinen yhteistyö tulee luultavimmin keskittymään talouteen, ilmasto- ja ympäristökysymyksiin, turvallisuuteen ja rauhaan, digitalisaatioon, maahanmuuttoon sekä EU:n perusarvoihin, heijastaen ennalta arvattavastikin samoja aiheita kuin tiedonannon sisällön luovat kumppanuudet (European Commission 9.3.2020a, 2). Yhteistyöhön vaikuttavat valtaaan liittyvät intressit, niin taloudelliset kuin geopolitiittiset; turvallisuusnäkökulmat; suhteiden vanhat ongelmat, kuten asymmetria ja Afrikan riippuvuus EU:sta; usko ja halu kumppaakin hyödyttävään yhteistyöhön sekä EU:n näkemykset itsestään arvopohjaisena ja monenvälistä yhteistyötä harjoittavana toimijana. Toisin sanoen tulevassakin yhteistyössä joudutaan tasapainottelemaan erilaisten tekijöiden ja intressien välillä. Riippuen kuinka hyvin suhteita käytännössä toteutetaan, tämä voi johtaa esimerkiksi sekavaan ja jumittavaan toimintaan tai siihen, ettei yhteistyötä ohjaa mikään yksittäinen ääripään intressi, heijastaen näin myös suhteiden todellisuutta. Se millaiseen tasapainoon muiden tekijöiden kanssa valta ja suhteiden menneisyyteen liittyvät ongelmat asettuvat, on erityisen merkittävää tulevan yhteistyön ja suhteiden kannalta. Yhteistyö todennäköisesti jatkuu tulevaisuudessakin kahden-, alueiden- ja maanosienvälisenä, mutta nähtäväksi jää kuinka vahvana. Vaikka kummallakin toimijalla on halua ja yritystä tasa-arvoisempaan suuntaan, on siinä tulevaisuudessa vielä työstettävää. Samoin todellinen yhdenvertaisuus, missä yhdenvertaisuus toteutuu lopputulosten suhteen jokaiselle, on vielä haasteena.

Näihin tuloksiin ja johtopäätöksiin ovat vaikuttaneet valitsemani teoriat ja niiden tulkinnat, vaikka teorioita on käytetty vain apuvälineinä. Teoriat ovat kuitenkin tuoneet esiin niitä asioita, jotka ne näkevät tärkeänä tai joihin ne pyrkivät vastaamaan. Täten tiedonannosta on jäänyt analysoimatta joitain näkökulmia, esimerkiksi digitaalisen muutoksen kumppanuus tai taloudellisten teorioiden tulkinnat jäivät vähemmälle huomiolle työssä. En ole tarkoituksella keskittynyt juurikaan yksityiskohtiin kuten sanavalinnat, koska ne tulevat luultavasti vielä yhteisessä strategiassa muuttumaan ja toisaalta se olisi vaatinut laajemman analyysin teon. Valittujen teorioiden lisäksi työn lopputulokseen on vaikuttanut myös omat lähtökohtani tutkijana. Olen antanut painoarvoa suhteiden historiaan ja tasa-arvoisuuteen, joten analyysi ja johtopäätöksetkin heijastavat näitä näkökulmia yhteistyössä. Sisällönanalyysin tulokset olisi voinut myös tulkita ns. neutraalimmassa perspektiivissä, normaalina kahdenvälisenä yhteistyöehdotuksena, joita yleensäkin ohjaa erilaiset intressit ja ristiriidat. Riippuen myös siitä, minkä funktion tiedonannolla näkee olevan, analyysin tuloksista voisi tehdä omistami eroavia päätelmiä. Yhteistyö ei kuitenkaan ole syntynyt tyhjiössä, jonka vuoksi koen liikaan neutraaliuteen pohjautuvan tulkinnan jopa keinotekoisena. Olen myös pyrkinyt ottamaan huomioon tiedonannon erilaisia merkityksiä. Näkökulmani siitä, että suhteisiin vaikuttavat monenlaiset tekijät – jotka eivät välttämättä sulje toisiaan pois vaan vaikuttavat yhtäaikaisesti – liitettynä tulevaisuusorientoituneeseen katsaukseen, tuo toivoakseni uudenlaista näkökulmaa Afrikka–EU suhteisiin. Kuitenkin tulevan yhteisen strategian, sekä mahdollisesti Afrikan unionin vastaavan tiedonannon, analyysi Afrikan maiden näkökulmasta olisi mielenkiintoinen ja tarpeellinenkin jatkotutkimusaihe. Näkökulma olisi uusi, sillä niin aiemman suhteita käsittelevän kirjallisuuden kuin omankin tutkielmani painopiste on suurimmalta osin EU:ssa ja Euroopassa.

Oma näkemykseni suhteista on se, että jatkossa tulisi taata suhteiden asymmetrisuuden poistaminen. Euroopan unioni voisi ottaa tiedonantoa paremmin huomioon Afrikan moninaisuuden ja potentiaalin. Afrikan maissa on esimerkiksi maahanmuuttopolitiikkaa ja perinteistä luontosuhdetta, joita tulisi kunnioittaa ja joista voisi oppia (Betts 26.6.2018; Egbe 1.3.2018). Lisäksi esimerkiksi ihmisoikeuksien moninainen historia globaalin etelän maissa tulisi myös tunnustaa, eikä nähdä pelkkänä länsimaisena projektina, vaikka tätä narratiivia välillä toistetaan EU:n puolelta (Sikkink 2018, 55–73). Tämä ei kuitenkaan poista sitä asiaa, että Afrikan maissa tapahtuu ja on tapahtunut räikeitä ihmisoikeusrikkomuksia (Amnesty International 2021, 18–25) Yhteistyön tulisi taata kummankin maanosan taholta ihmisoikeuksien ja muiden yhteisten arvojen kunnioittaminen, kuten tiedonannon lopussa painotetaan. EU:n olisi suotavaa yhä paremmin kuulla ja työskennellä niiden asioiden eteen, joista Afrikan maat EU:ssa kritisoivat tai suhteilta pyytävät, esimerkiksi maahanmuuttopolitiikkaan liittyen (ks. esim. CONCORD 11.5.2020, 14–15). Lisäksi – vielä

tiedonantoa paremmin – tulisi EU:n välttää antamasta kuvaa Afrikasta ongelmien maanosana tai objektina, jos oletamme saavamme vastakaikua ja hyväksyntää sieltä puolen (ks. esim. Lindström 9.3.2020). Erityisen tärkeää tämä hyväksynnän ansaitseminen on Afrikassa kasvavan globaalien geopolitiittisen kilpailun ja EU:n siirtomaavallan perinnön vuoksi.

EU:n ja Afrikan välinen strategia ei kuitenkaan ole ainoa asia, mikä suhteita tulevaisuudessa tulee määrittämään, kuten nykyhetken koronavirus on jo osoittanut. Tiedonannon lisäksi suhteisiin vaikuttavat EU:n jäsenmaiden omat, Afrikassa tapahtuvat ja globaalit kehitykset. Afrikan maissa kehitys on epätasaista ja epävakautta aiheuttaa niin COVID-19-pandemia, ebolavirus kuin humanitaariset kriisit ja konfliktit. Toisaalta muun muassa alueellinen integraatio, väestönkasvu ja suuret luonnonvarat luovat suuria mahdollisuuksia (WHO 18.2.2021 & Simone 2018, 195). EU:n puolella suhteisiin liittyy esimerkiksi se, miten ulkopoliittikka tulevaisuudessa muotoillaan. Toisin sanoen merkittävä vaikutus on sillä, tuleeko ulkopoliittinen päätöksenteko jatkumaan ensisijaisesti jäsenmaiden vastuulla vai siirrytäänkö esimerkiksi määräenemmistöpäätökseen yksimielisyysperiaatteen sijaan ja näin kohti yhtenäisempää sekä toimivampaa päätöksentekoa (Turunen 2.10.2020) Kuten aiemmissa analyyseissa ja tiedonannossa on mainittu, strategian ja tiedonannon merkitys riippuu myös hyvin paljon siitä, miten konkreettiseksi sen ehdotukset ja valvontamekanismit tullaan muotoilemaan (European Commission 9.3.2020a, 17). Tätä vahvistaa se, ettei strategia ole laillisesti sitova sopimus. (Abebe & Maalim 2020, 1–2, 21; CONCORD 11.5.2020 passim.) Tiedonannon tietynlainen yleisluontoisuus ja väljyys tekisi vastuunvälttämisen helpoksi, minkä vuoksi lopullisen EU:n ja Afrikan strategian toivoisi olevan ehdotuksissaan spesifimpi ja sitovampi lisätäkseen yhteistyökehityksen noudattamisen todennäköisyyttä. Euroopan unionin haasteena Afrikassa ja yleisemminkin, on kyky toimia koherentisti ja päättäväisesti (Taylor 2016, 106). Loppujen lopuksi tiedonannon ja tulevan strategian realisointi on siitä kiinni – EU:n toimivallan ja strategian ei-sitovan luonteen vuoksi – kuinka johdonmukaisesti kaikki EU:n jäsenmaat sekä Afrikan maat sitä todellisuudessa noudattavat. Merkittävää olisi, että yhteistyön seurauksena olisi Afrikan maiden ja EU:n kansalaisten hyvinvointi vastattaessa samalla globaaleihin uhkiin ja yhdenvertaisuuden haasteisiin. Yhdenvertaisuutta lukuun ottamatta nämä seikat mainitaankin EU:n Afrikka-strategian lopussa.

LÄHDELUETTELO

PRIMÄÄRIAINEISTO

European Commission (9.3.2020a). JOINT COMMUNICATION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL, Towards a comprehensive Strategy with Africa. JOIN(2020) 4 final. Saatavissa <https://ec.europa.eu/international-partnerships/system/files/communication-eu-africa-strategy-join-2020-4-final_en.pdf>, luettu 1.3.2021

SEKUNDÄÄRIAINEISTO

Aarva, Aku, Silvia, Modig & Rilli, Lappalainen (14.10.2020). EU ja Afrikka: Geopoliittinen perspektiivi. *Euroopan suunta –podcast*. Saatavissa <<https://open.spotify.com/episode/4o7wWghVALZHKzwJywSu6p>>, kuunneltu 2.4.2021

Abebe, Tsion & Hafsa, Maalim (2020). Relations between Africa and Europe. Mapping Africa's priorities. *Institute for Security Studies (ISS)*. Saatavissa <<https://issafrica.s3.amazonaws.com/site/uploads/ar-25.pdf>>, luettu 15.2.2021

Akokpari, John (2016). The EU and Africa: The political economy of an Asymmetrical Partnership. In *The ACP Group and the EU Development Partnership*. Springer International Publishing. Saatavissa <https://doi.org/10.1007/978-3-319-45492-4_3>, luettu 5.3.2021

Amnesty International. s.a. Europe and Central Asia 2019. Saatavissa <<https://www.amnesty.org/en/countries/europe-and-central-asia/report-europe-and-central-asia/>>, luettu 1.4.2021

Amnesty International (2021). Amnesty International Report 2020/21. THE STATE OF THE WORLD'S HUMAN RIGHTS. Saatavissa <<https://www.amnesty.org/download/Documents/POL1032022021ENGLISH.PDF>>, luettu 18.4.2021

Ashraf, Nadia & Jeske van Seters (1.2020). Africa and EU-Africa partnership insights: Input for Estonia's new Africa strategy. *ECDPM*. Saatavissa <<https://ecdpm.org/publications/africa-eu-africa-partnership-insights-input-estonia-new-africa-strategy/>>, luettu 7.3.2021

Baker, Susan, Maria, Kousis, Dick Richardson & Stephen Young (1997). Politics of Sustainable Development. *Taylor & Francis Group*.

Baum, Bruce & Robert, Nicholas (2013). Isaiah Berlin and the politics of freedom "Two concepts of liberty" 50 years later. *Routledge*.

- Berenskötter, Felix (2018). Deep theorizing in International Relations. *European Journal of International Relations*, 24(4). Saatavissa <<https://doi.org/10.1177/1354066117739096>>, luettu 27.3.2021
- Betts, Alexander (26.6.2018). What Europe could learn from the way Africa treats refugees. *The Guardian*. Saatavissa <<https://www.theguardian.com/commentisfree/2018/jun/26/europe-learn-africa-refugees-solutions>>, luettu 18.4.2021. Mielipide.
- Biebricher, Thomas (2018). The political theory of neoliberalism. *Stanford University Press*.
- Boahen, Abu (1985). Colonialism in Africa: its impact and significance. *Heinemann, California, UNESCO*.
- Brachet, Isabelle & Buba, Khan (12.3.2020). EU's new Africa strategy misses the mark. *EUobserver*. Saatavissa <<https://euobserver.com/opinion/147686>>, luettu 10.3.2021
- Carbone, Giovanni (2018). A Vision of Africa's Future. *Ledizioni*.
- CONCORD (11.5.2020). EU's path to a strategy with Africa in uncertain times. Saatavissa <https://www.wvi.org/sites/default/files/2020-05/CONCORD-analysis-of-Joint-Comm.-_Towards-a-comprehensive-strategy-with-Africa_FINAL_May2020.pdf>, luettu 15.2.2021
- Egbe, Nneota (1.3.2018). 'Europe and Africa can learn from each other on environment'. *Deutsche Welle*. Saatavissa <<https://www.dw.com/en/europe-and-africa-can-learn-from-each-other-on-environment/a-42786039>>, luettu 18.4.2021
- Euroopan komissio (9.3.2020). EU valmistelee vahvempaa ja tavoitteellisempaa kumppanuutta Afrikan kanssa. Saatavissa <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fin/ip_20_373>, luettu 10.2.2021
- Euroopan komissio. s.a. EU:n toimivalta. Saatavissa <https://ec.europa.eu/info/about-european-commission/what-european-commission-does/law/areas-eu-action_fi>, luettu 15.2.2021
- Euroopan parlamentti (7.3.2018). Kasvihuonepäästöt EU:ssa ja maailmalla. Saatavissa <<https://www.europarl.europa.eu/news/fin/headlines/society/20180301STO98928/kasvihuonekaasupäästöt-eu-ssa-ja-maailmalla-infografiikka>>, luettu 18.4.2021
- Euroopan parlamentti (11.2.2021). Mietintö uudesta EU-Afrikka strategiasta – kestävä ja osallistavaa kehitystä edistävä kumppanuus. Saatavissa <https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2021-0017_FI.html>, luettu 9.3.2021
- Eurooppa –neuvosto & Euroopan unionin neuvosto (2019). Afrikan unionin ja EU:n huippukokous 29.-30.11.2017, 29.-30. marraskuuta 2017. Saatavissa <<https://www.consilium.europa.eu/fin/meetings/international-summit/2017/11/29-30/>>, luettu 18.3.2021

- Eurooppa –neuvosto & Euroopan unionin neuvosto (16.11.2020). Cotonou sopimus. Saatavissa <<https://www.consilium.europa.eu/fi/policies/cotonou-agreement/>>, luettu 10.4.2021
- Eurooppa –neuvosto & Euroopan unionin neuvosto (2018). EU-Afrikka-huippukokous, Bryssel, 2.-3. huhtikuuta 2014. Saatavissa <<https://www.consilium.europa.eu/fi/meetings/international-summit/2014/04/02-03/>>, luettu 18.3.2021
- Eurooppa –neuvosto & Euroopan unionin neuvosto (2020). EU:n ja Afrikan suhteet. Saatavissa <<https://www.consilium.europa.eu/fi/policies/eu-africa/>>, luettu 1.3.2021
- European Commission (4.12.2019). The Working Methods of the von der Leyen Commission: Striving for more at home and in the world. Saatavissa <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_19_6657>, luettu 4.4.2021
- European Commission (18.12.2020). European Commission welcomes political agreement on future €79,5 billion for a new instrument to finance the EU external action and lead the global recovery through international partnership. Saatavissa <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_2453>, luettu 11.4.2021
- European Commission (9.3.2020b). Questions and Answers: Towards a Comprehensive Strategy with Africa. Saatavissa <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_20_375>, luettu 10.3.2021
- Figuremarian, Serekebrhan (18.9.2020). African solutions to African Problems. *Institute for Security Studies*. Saatavissa <<https://issafrica.org/iss-today/african-solutions-to-african-problems>>, luettu 14.4.2021
- Forsberg, Tuomas & Tapio, Raunio (2014). Poliitiikan muutos. *Vastapaino*.
- Gueldry, Michel, Gigi, Gokcek & Lui, Hebron (2019) Understanding new security threats. *Routledge*.
- Hankamäki, Pihla & Hanna, Ojanen (16.12.2020). EU:n strategista ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa Afrikassa. *Rauhacast –podcast*. Saatavissa <<https://open.spotify.com/episode/0GqZEyQFzjLoJjUAzyb4De>>, kuunneltu 2.4.2021
- Haukkala, Hiski (2014). Poliitiikan muutos. *Vastapaino*, Tuomas, Forsberg & Tapio, Raunio, T. (toim.)
- Herne, Kaisa (2012). Mitä oikeudenmukaisuus on? . *Gaudeamus*.
- Hjorth, Ronnie (2014). Equality in international society: a reappraisal. *Palgrave Macmillan*.
- Human Rights Watch (8.10.2020). The Pact on Migration and Asylum. Saatavissa <<https://www.hrw.org/news/2020/10/08/pact-migration-and-asylum>>, luettu 14.4.2021

- Huusko, Jukka (20.2.2021). Tulevaisuudessa Afrikan väestö vähintään kaksinkertaistuu, ja tutkijan mukaan Eurooppa on menettämässä tilaisuuttaan. *Helsingin Sanomat*. Saatavissa <<https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000007816461.html>>, luettu 12.4.2021. Analyysi.
- Kelly, Phil (2020). *Classical Geopolitics: A New Analytical Model*. *Stanford University Press*.
- Kiiskinen, Annmarie (8.6.2020). Afrikka toimii ulkovaltojen globaalien valtakamppailun näyttämönä. *Ulkopolitist*. Saatavissa <<https://ulkopolitist.fi/2020/06/08/afrikka-toimii-ulkovaltojen-globaalien-valtakamppailun-nayttamona/>>, luettu 1.3.2020
- Kojelz, Rok (2020). Afrikka. *Euroopan parlamentti*. Saatavissa <<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/fi/sheet/180/africa>>, luettu 1.3.2021
- Kotsopoulos, John & Elizabeth, Sidiropoulos (2007). Continental shift? Redefining EU-Africa Relations. *European Policy Centre*. Saatavissa <https://www.researchgate.net/publication/272834684_Continental_shift_Redefining_EU-Africa_relations>, luettu 1.3.2021
- Kotsopoulos, John & Frank, Mattheis (2018). A contextualisation of EU-Africa relations: Trends and drivers from a reciprocal perspective. *The South African Journal of International Affairs*, 25(4). Saatavissa <<https://doi.org/10.1080/10220461.2018.1551154>>, luettu 13.3.2021
- Langan, Mark & Sophia, Price (2020). Imperialisms Past and Present in EU Economic Relations with North Africa. *Interventions*, 22(6). Saatavissa <<https://www-tandfonline-com.libproxy.tuni.fi/doi/pdf/10.1080/1369801X.2020.1718540?needAccess=true&>>, luettu 11.3.2021
- Lindström, Liselott (9.3.2020). Analyysi: EU:n Afrikka-strategia tulee kreivin aikaan – Mitä maanosa nyt odottaa unionilta? *Yle*. Saatavissa <<https://yle.fi/uutiset/3-11241995>>, luettu 26.4.2021
- Lindström, Liselott & Sara, Rigatelli (14.3.2021). Pimeä akku. *Yle*. Saatavissa <<https://yle.fi/uutiset/3-11748022>>, luettu 21.3.2021. Analyysi.
- Mangala, Jack (2013). *Africa and the European Union a strategic partnership (1st ed.)*. *Palgrave Macmillan*.
- McDuff, Phil (18.3.2019). Ending climate change requires the end of capitalism. Have we got the stomach for it? *Guardian*. Saatavissa <<https://www.theguardian.com/commentisfree/2019/mar/18/ending-climate-change-end-capitalism>>, luettu 1.4.2021. Mieli-pide.
- Men, Jing & Benjamin, Barton (2011). *China and the European Union in Africa partners or competitors?* *Ashgate Pub. Co.*
- Mensah, Justice (2019). Sustainable development: Meaning, history, principles, pillars, and implications for human action: Literature review. *Cogent Social Sciences*, 5(1). <doi:http://dx.doi.org.libproxy.tuni.fi/10.1080/23311886.2019.1653531>, luettu 28.3.2021

Mold, Andrew (2007). EU development policy in a changing world challenges for the 21st century. *Amsterdam University Press*.

Ocheni, Stephen & Basil, Nwankwo (2012). Analysis of Colonialism and Its Impact in Africa. *CSCanada*. Saatavilla <https://www.tralac.org/images/News/Documents/Analysis_of_Colonialism_and_Its_Impact_in_Africa_Ocheni_and_Nwankwo_CSCanada_2012.pdf>, luettu 18.4.2021

Opfer, Kerstin (10.2020). Policy Brief. The EU–Africa strategy. *Germanwatch*. Saatavissa <<https://germanwatch.org/sites/default/files/EU-Africa-Policy%20Brief.pdf>>, luettu 1.3.2021

PLAN International (PLAN) (5.2020). Towards a comprehensive Strategy with Africa. How can the European Union give girls and young women the opportunity to be whatever they want to be. Saatavissa <<https://plan-international.org/eu/comprehesive-strategy-with-africa2#download-options>>, luettu 10.2.2021

Rautio, Sari & Josefiina, Manninen (19.4.2021). Euroopan rauhanrahastolla tuetaan kumppanimaiden turvallisuutta. *Helsingin Sanomat*. Saatavissa <<https://www.hs.fi/mielipide/art-2000007926752.html>>, luettu 19.4.2021. Mielipide.

SEUT. Euroopan unionin toiminnasta tehty sopimus. EUVL C 2020, 1.3.2020.

Sikkink, Kathryn (2018). The Diverse Political Origins of Human Rights. In *Evidence for Hope* (Vol. 28, pp. 55–93). Princeton University Press.

Simone, Sara (2018). A Vision of Africa's Future. *Ledizioni – LediPublishing*. Giovanni, Carbone (toim.)

Taylor, Ian (2016). Bait and Switch: The European Union's Incoherency towards Africa. *Insight on Africa*, 8(2), 96–111.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) (1.10.2019). Sosiaali- ja terveystalouden yhdenvertaisuuden käsitteet. Saatavissa <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139000/Sosiaali-ja_terveyspalvelujen_yhdenvertaisuuden_kasitteet_versio_2-0_saavutettava06032020.pdf?sequence=3&isAllowed=y>, luettu 10.4.2021

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) (2020). Intersektionaalisuus ja sukupuoli. Saatavissa <<https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/intersektionaalisuus-ja-sukupuoli>>, luettu 27.3.2021

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) (25.1.2021). Yhdenvertaisuus. Saatavissa <<https://thl.fi/fi/web/sote-uudistus/palvelujen-jarjestaminen/yhdenvertaisuus>>, luettu 10.4.2021

Tuomi, Jouni & Anneli, Sarajärvi (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (Uudistettu laitos.). *Tammi*.

Turunen, Susanna (2.10.2020). Kirjeenvaihtajalta: EU:n ulkopoliittinen uskottavuus on heikko. *Yle*. Saatavissa <<https://yle.fi/uutiset/3-11576834>>, luettu 18.4.2021. Analyysi.

United Nations (UN). s.a. The Three Pillars of the United Nations. Saatavissa <<https://www.un.org/un70/en/content/videos/three-pillars/index.html>>, luettu 2.4.2021

United Nations (1948). Universal Declaration of Human Rights. Saatavissa <<https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/udhr.pdf>>, luettu 3.4.2021

Uzoigwe, Godfrey (2019). Neocolonialism Is Dead: Long Live Neocolonialism. *Journal of global south studies*, 36(1). Saatavissa <<https://doi.org/10.1353/gss.2019.0004>>, luettu 11.3.2021

van Doorn, Marjoka (10.2014). The nature of tolerance and the social circumstances in which it emerges. *ResearchGate*. Saatavissa <https://www.researchgate.net/publication/268509606_The_nature_of_tolerance_and_the_social_circumstances_in_which_it_emerges>, luettu 3.4.2021

WWF. s.a. Itäinen Afrikka. Saatavissa <<https://wwf.fi/alueet/itainen-afrikka/>>, luettu 1.4.2021

WWF (3.2020). The case for investment in green infrastructure in African cities. Saatavissa <https://wwfafrika.awsassets.panda.org/downloads/green_infrastructure_in_african_cities.pdf?31761/The-case-for-investment-in-green-infrastructure-in-African-cities>, luettu 15.4.2021

Zartman, William & Saadia, Touval (2010). International cooperation: the extents and limits of multilateralism. *Cambridge University Press*.